

ЗРАЗОК

Титульний аркуш для твердої обкладинки (розмір 7,5см x 13,5см)

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

**Випускна робота бакалавра
на тему: «Інноваційний розвиток підприємства як чинник
довгострокової фінансової стабільності»**

Розробила студентка групи 401-ЕФ
Джішкаріані Нана Зазаївна

Полтава 2021

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

**на тему «Інноваційний розвиток підприємства як чинник довгострокової
фінансової стабільності»**

Виконала: студентка 4-го курсу, групи 401-ЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Джішкаріані Н.З.
Керівник: д.е.н., професор Юрків Н.Я.
Рецензент: Резнік О.М.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Джішкаріані Н.З.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Джішкаріані Н.З.

Полтава, 2021 року

АНОТАЦІЯ

Джішкаріані Н.З. «Інноваційний розвиток підприємства як чинник довгострокової фінансової стабільності». Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Робота містить 91 сторінок, 24 таблиць, 15 рисунків, список літератури з 90 джерел та 3 додатків.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційний потенціал, інноваційний процес, стабільність, фінансова стабільність.

Мета роботи – визначення рівня інноваційного розвитку підприємства та впровадження інноваційного проекту на підприємстві як чинника забезпечення його довгострокової фінансової стабільності.

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність ПOKBП «Полтаватеплокомуненерго».

Предметом дослідження є дослідження процес розроблення заходів з забезпечення інноваційного розвитку підприємства ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго».

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням економічного змісту сутності інноваційного розвитку підприємства; рівнів інноваційного розвитку та чинники його формування; категорії «інноваційний розвиток підприємства» як гарантія його фінансової стабільності; загальної характеристики підприємства; фінансовий стан підприємства; аналізом ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства; діагностики інноваційного розвитку підприємства; розробкою шляхів та заходів покращення рівня інноваційного розвитку підприємства; оцінкою та аналізом ефективність реалізації інноваційного проекту.

АННОТАЦИЯ

Джишкариани Н.З. «Инновационное развитие предприятия как фактор долгосрочной финансовой стабильности». Рукопись. Выпускная работа на соискание первого (бакалаврского) уровня высшего образования по специальности 072 «Финансы, банковское дело и страхование» – Национальный университет «Полтавская политехника имени Юрия Кондратюка», Полтава, 2021.

Работа содержит 91 страниц, 24 таблиц, 15 рисунков, список литературы из 90 источников и 3 приложений.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, инновационный потенциал, инновационный процесс, стабильность, финансовая стабильность.

Цель работы – определение уровня инновационного развития предприятия и внедрения инновационного проекта на предприятии как фактора обеспечения его долгосрочной финансовой стабильности.

Объектом исследования является финансово-хозяйственная деятельность ПOKBП «Полтаватеплокоммунэнерго».

Предметом исследования является исследования является процесс разработки мероприятий по обеспечению инновационного развития предприятия ПOKBПТГ «Полтаватеплоэнерго».

В выпускной работе рассмотрен комплекс вопросов, связанных с исследованием экономического содержания сущности инновационного развития предприятия; уровней инновационного развития и факторы его формирования; категории «инновационное развитие предприятия» как гарантия его финансовой стабильности; общей характеристики предприятия; финансовое состояние предприятия; анализом эффективности финансово-экономической деятельности предприятия; диагностики инновационного развития предприятия; разработкой путей и мероприятий по улучшению уровня инновационного развития предприятия; оценке и анализу эффективности реализации инновационного проекта.

ANNOTATION

Jishkariani N.Z. "Innovative development of the enterprise as a factor of long-term financial stability ". Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" – National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2021.

The work contains 91 pages, 24 tables, 15 figures, bibliography from 90 sources and 3 appendices.

Keywords: innovations, innovative development, innovation potential, innovation process, stability, financial stability.

The purpose of the work – determining the level of innovative development of the enterprise and the implementation of an innovative project at the enterprise as a factor in ensuring its long-term financial stability.

The object of the study is the financial and economic activities of POKVP "Poltavateplocomunenergo".

The subject of the study is the process of developing measures to ensure the innovative development of the enterprise POKVPTG "Poltavateploenergo".

The final work considers a set of issues related to the study of the economic content of the essence of innovative development of the enterprise; levels of innovative development and factors of its formation; categories "innovative development of the enterprise" as a guarantee of its financial stability; general characteristics of the enterprise; financial condition of the enterprise; analysis of the effectiveness of financial and economic activities of the enterprise; diagnostics of innovative development of the enterprise; development of ways and measures to improve the level of innovative development of the enterprise; evaluation and analysis of the effectiveness of the innovation project.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Економічна сутність інноваційного розвитку підприємства	6
1.2. Вимірювання рівня інноваційного розвитку та чинники його формування	17
1.3. Інноваційний розвиток підприємства як гарантія його фінансової стабільності	27
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО»	35
2.1. Загальна характеристика підприємства	35
2.2. Діагностика фінансового стану підприємства	41
2.3. Аналіз ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства ...	51
Висновки до розділу 2.....	57
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО».....	59
3.1. Оцінка рівня інноваційного розвитку підприємства	59
3.2. Економічне обґрунтування доцільності реалізації інноваційного проекту та його фінансового забезпечення	66
Висновки до розділу 3.....	75
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	91

				ВР	401-ЕФ	17056
	П. І. Б.	Підпис	Дата	<i>«інноваційний розвиток підприємства як чинник довгострокової фінансової стабільності»</i>		
<i>Розроб.</i>	<i>Джіншкаріані Н.З.</i>					
<i>Перевір.</i>	<i>Юрків Н.Я.</i>					
<i>Н. Контр.</i>	<i>Глушко А.Д.</i>					
<i>Затверд.</i>	<i>Птаценко Л.О.</i>					
				Літ.	Арк.	Акрушів
				3	91	
				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		

ВСТУП

Актуальність теми полягає в тому, що за умов мінливої глобальної і внутрішнього середовища ключовим фактором конкурентоспроможності промислових підприємств є ефективне управління його інноваційним розвитком на основі моніторингу рівня інноваційності підприємства, цільових кількісних і якісних показників.

Метою роботи є визначення рівня інноваційного розвитку підприємства та впровадження інноваційного проекту на підприємстві як чинника забезпечення його довгострокової фінансової стабільності.

Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення наступних завдань:

- розглянути економічний зміст сутності інноваційного розвитку підприємства;
- вивчити рівні інноваційного розвитку та чинники його формування;
- дослідити категорію «інноваційний розвиток підприємства» як гарантія його фінансової стабільності;
- надати загальну характеристику аналізує мого підприємства;
- визначити фінансовий стан підприємства;
- провести аналіз ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства;
- здійснити діагностику інноваційного розвитку підприємства;
- запропонувати шляхи та заходи покращення рівня інноваційного розвитку підприємства;
- оцінити та проаналізувати ефективність реалізації інноваційного проекту;

Об'єктом дослідження є ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго».

Предметом дослідження є процес розроблення заходів з забезпечення інноваційного розвитку підприємства ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго».

База дослідження – ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго».

Методи дослідження. У процесі виконання роботи було використано наступні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: аналізу – при оцінці рівня інноваційного розвитку підприємства; системного підходу – при визначенні складових інноваційного розвитку підприємства та порівняльно-співставляючий аналіз текстів дисертацій й авторефератів; метод Бурмака та інноваційних складових, задля оцінки інноваційного розвитку обраного підприємства.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність інноваційного розвитку підприємства

З появою процесу розширеного відтворення, стабілізувалися тенденції до постійного економічного зростання, що призвело до постійно зростаючої потреби у вдосконаленні, як на виробництві, так і поза виробничим процесом. Процеси вдосконалення були названі процесами нововведень, а потім інноваційними процесами. Термін «інновація» походить від латинського слова «inovatis» (in - в, novus - новий) і в перекладі означає «оновлення, новинка, зміна». В економіці поняття «інновації» було введено в науковий обіг порівняно нещодавно [1].

Термін інновація (нововведення) означає кінцевий результат творчої діяльності, який отримав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності або організаційних змін [1].

Таким чином, можемо сказати, що інноваційний процес - це сукупність науково-технічних, технологічних і організаційних змін, що відбуваються в процесі реалізації нововведень.

Існує думка, що поняття «нововведення» є варіантом англійського «innovation». Буквальний переклад з англійської - «введення новацій». Під нововведенням розуміється нова ідея, нове знання, новий звичай, новий метод або винахід. Словосполучення «нововведення» - процес втілення нововведення. Будьякий винахід, нове явище або метод отримує суспільне визнання в той момент, коли стає прийнятим до поширення (комерціалізується) і вже в новій якості починає виступати як інновація [2].

Інновації, або нововведення, грають важливу роль не тільки в макроекономічному розвитку та забезпеченні економічного зростання, але і в досягненні цілей комерційної організації, що розглядається як мікрорівень повідношенню до регіональної або національної економіки. У загальному вигляді інновації можна розглядати як процес впровадження нововведень в ту чи іншу діяльність господарюючого суб'єкта.

Інноваційний розвиток промислового підприємства – це процес необоротної закономірної зміни підприємства і бізнес-процесів у ньому, викликаний розробленням і впровадженням інновацій [1].

В умовах ринкової економіки інновації виступають інструментом суперництва, підвищують конкурентоспроможність і стійкість розвитку того чи іншого господарюючого суб'єкта. В умовах глобалізації економічних процесів інновації трансформуються в фактор успішності функціонування і розвитку [1].

В економічній літературі представлено два основних підходи до розуміння терміну «інноваційний розвиток»:

1) предметно-технологічний або орієнтований на науковий результат, при якому інноваційний розвиток розглядається як кінцевий результат наукової чи науково-технічної діяльності;

2) функціональний, при якому інноваційний розвиток пов'язується із функціями створення, впровадження, поширення нововведень, реалізації інноваційних проектів.

Нині в більшості випадків як у дослідженнях вітчизняних, так і іноземних науковців термін «інноваційний розвиток» використовується, коли йдеться про відповідний тип розвитку на макрорівні і проводяться дослідження щодо механізму реалізації науково-технічного прогресу в процесі економічного розвитку країни, регіону, формування так званої економіки знань, пошуку нових джерел економічного зростання, побудови державної інноваційної моделі розвитку тощо. При цьому під інноваційним типом розвитку розуміють спосіб економічного зростання, заснований на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення всіх аспектів діяльності

господарської системи, на періодичному перегрупуванні сил, обумовленому логікою НТП, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних факторів у створенні інноваційних товарів і формуванні конкурентних переваг, а інноваційною вважають таку модель розвитку, яка безпосередньо ґрунтується на отриманні нових наукових результатів та їх технологічному впровадженні у виробництво, забезпечуючи приріст ВВП головним чином за рахунок виробництва і реалізації наукоємної продукції та послуг [4].

Як правило, термін «інноваційний розвиток» вже тривалий час використовується і на мікрорівні (тобто на рівні підприємств та компаній). Наявні дефініції поняття «інноваційний розвиток підприємства», що представлені в наукових працях вчених є неоднорідними (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Порівняння дефініцій поняття «інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства» [3]

Автори	Інноваційний розвиток підприємства – це	Відмітні характеристики дефініції
1	2	3
О. Адаменко	діяльність підприємства, що спирається на постійний пошук нових методів та засобів задоволення споживацьких потреб та підвищення ефективності господарювання; розвиток, що передбачає розширення меж інноваційно-інвестиційної діяльності та впровадження інновацій в усі сфери діяльності підприємства	Нові методи і засоби задоволення потреб споживачів, підвищення ефективності; впровадження інновацій у різні сфери діяльності
І. Борисова	створення на фондовому ринку привабливості з точки зору дохідності інвестиційного ризику, тобто підвищення вартості бізнесу шляхом управління інноваціями	Дохідність інвестиційного ризику; вартість бізнесу
Х. Гумба	не тільки основний інноваційно-інвестиційний процес, але і розвиток системи факторів та умов, необхідних для його здійснення, тобто інноваційно-інвестиційного потенціалу	Інноваційний процес; інноваційний потенціал

Продовження табл. 1.1

1	2	3
Н. Заглумша	сукупність відносин, що виникають у ході цілеспрямованого підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності організації на основі інновацій	Сукупність відносин; підвищення ефективності та конкурентоспроможності через інновації
С. Ілляшенко	процес господарювання, що спирається на безупинному пошуку і використанні нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємств у мінливих умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності і пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту	Процес господарювання; реалізація потенціалу; модифікація діяльності; ринки збуту
М. Касс	складний та довготривалий процес інноваційно-інвестиційних перетворень на підприємстві, що включає набір цілей, заходів, які плануються, систему мотивації та способи фінансування	Інноваційні перетворення; процес проведення наукових досліджень і розробок, створення новинок та освоєння їх у виробництві
А. Кібіткін, М. Чечуріна	розгортання інноваційного процесу впровадження нововведень (частіше за все технічного, технологічного характеру)	Процес упровадження нововведень
О. Мороз	процес пошуку та створення нової продукції та процесів на основі використання сукупності всіх наявних засобів та можливостей підприємства, що веде до якісних змін (підвищення конкурентоспроможності, збільшення стійкості в мінливих зовнішніх умовах, формування нових ринків збуту)	Пошук та створення нової продукції і процесів; якісні зміни
І. Підкамінний, В. Ципуринда	шлях, який базується на поглибленні поєднання цілей підприємства, його підсистем, цілей кожної особистості, яка працює в колективі, вдосконаленні її діяльності, вдосконаленні бізнес-процесів для досягнення загальних стратегічних цілей	Поглиблення поєднання цілей підприємства та кожного його працівника; удосконалення діяльності та бізнес-процесів
Т. Пілявоз	процес цілеспрямованого, послідовного руху підприємства до збалансованого інноваційно-інвестиційного стану під впливом синергетичної дії зовнішніх та внутрішніх факторів, що визначають стійкість організаційно - функціональної системи підприємства в умовах ринкової економіки, який характеризується результатом якості, досягнутим залежно від інтенсивності та швидкості інноваційних процесів на підприємстві	Цілеспрямований, послідовний рух до збалансованого інноваційного стану; результат якості, що залежить від інтенсивності та швидкості інноваційних процесів

Продовження табл. 1.1

1	2	3
С. Поляков, І. Степнов, І. Федулова Ю. Погорелов	такий розвиток підприємства, де джерелом розвитку є інновації	Розвиток за рахунок інновацій

Аналіз наведених дефініцій показує, що [5]:

по-перше, ряд науковців пов'язують інноваційно-інвестиційний розвиток із розгортанням інноваційно-інвестиційного процесу;

по-друге, деякі науковці наголошують на тісному взаємозв'язку між інноваційно-інвестиційний розвитком та потенціалом підприємства (передусім інноваційним);

по-третє, є науковці, які дуже вузько визначають це поняття і фактично акцентують увагу лише на джерелі цього розвитку – інноваціях. Інші ж, наполягаючи, що основою інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства є інновації або управління ними ототожнюють цей розвиток із сукупністю відносин, що виникають у ході цілеспрямованого підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності, чи наполягають на тому, що він спрямований на підвищення вартості бізнесу, тобто на створення привабливості з точки зору дохідності інвестиційного ризику;

по-четверте, дехто з науковців фактично ставить знак рівності між розвитком та діяльністю;

по-п'яте, існує позиція науковців, які наголошують, що інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства веде до якісних змін.

Отже, можна зазначити, що інноваційний розвиток має ряд властивостей (рис.1.1) [7].

Ієрархію взаємозалежності розглянутих вище підходів можна відобразити на рис.1.2. [11].

Все це дає нам змогу представити наступні складові інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства (рис.1.3).

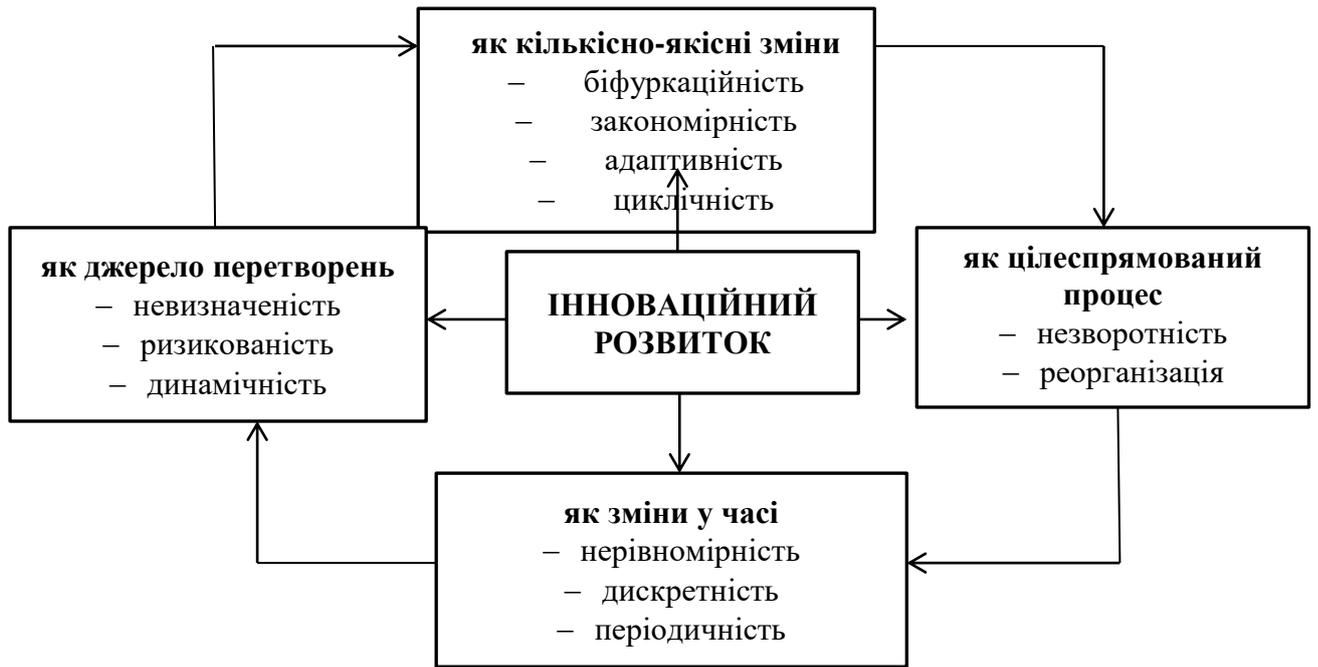

Рис. 1.1. Властивості інноваційного розвитку підприємств

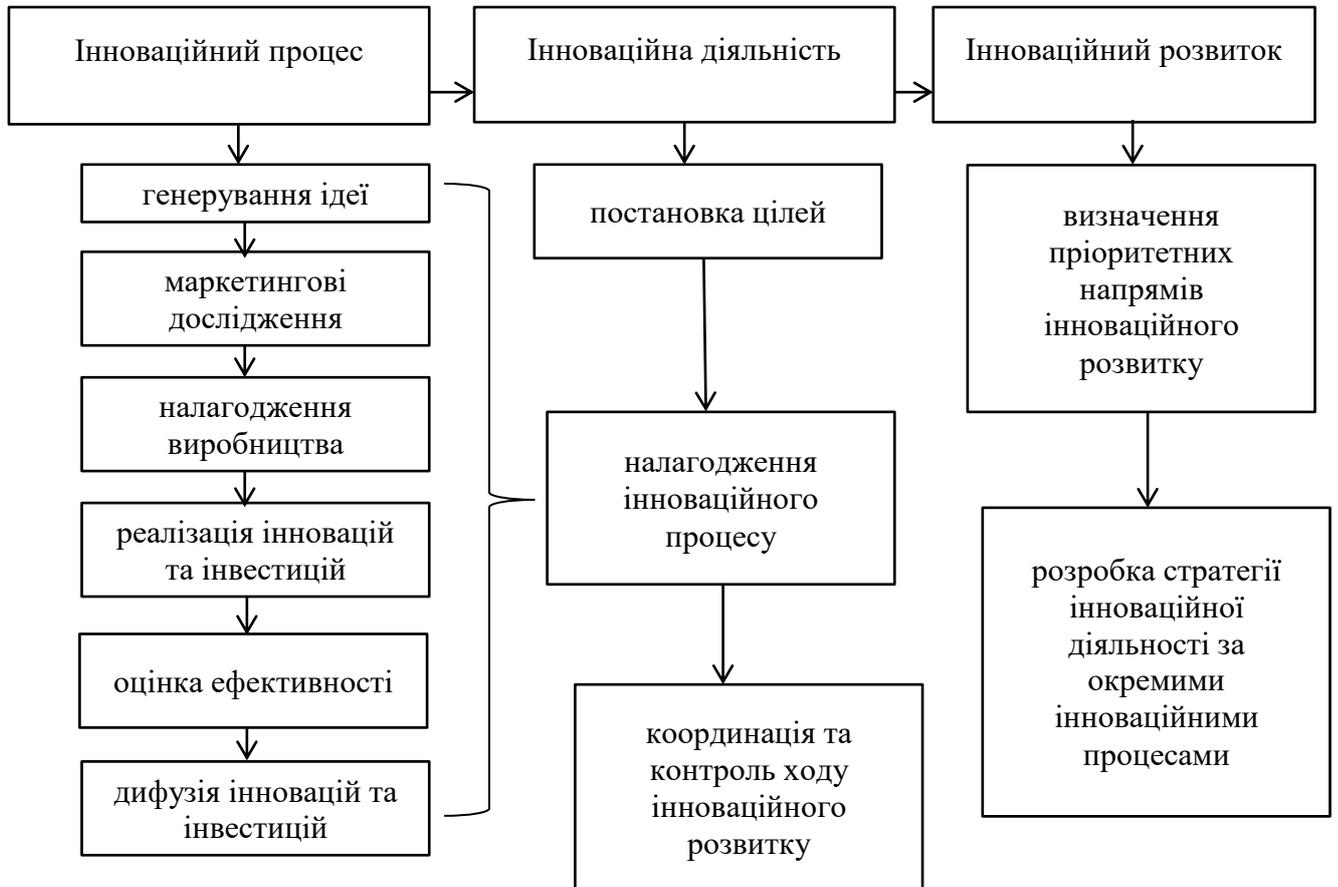

Рис.1.3. Взаємозв'язок основних категорій інноваційного розвитку [12]

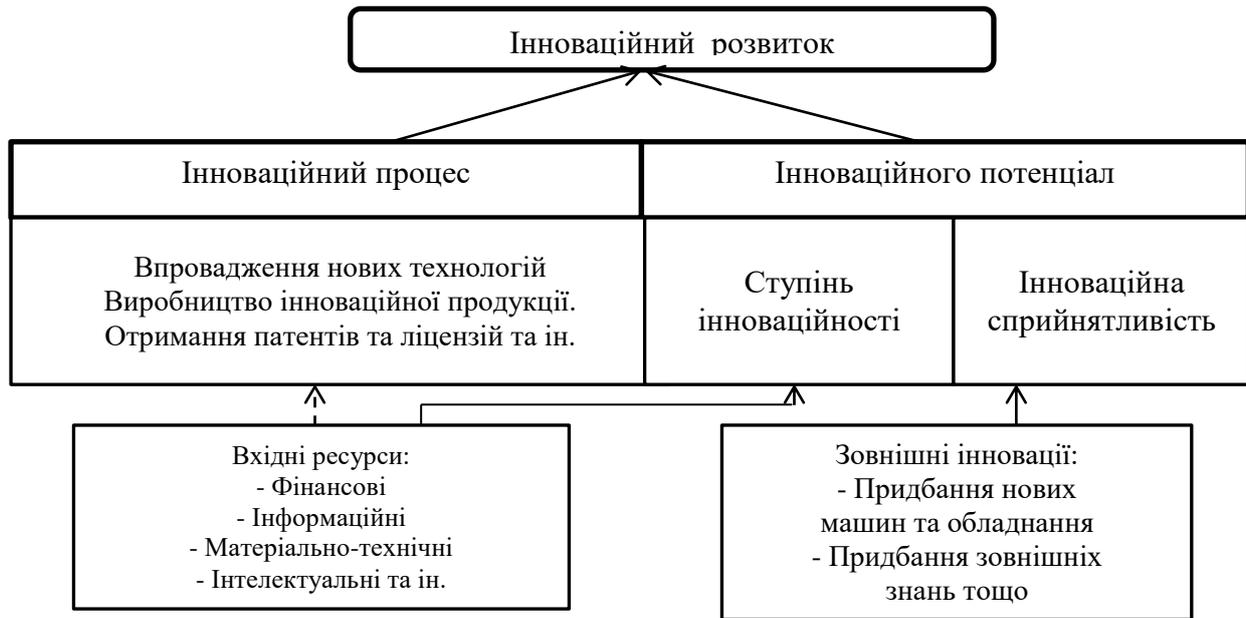

Рис.1.3. Складові частини інноваційного розвитку підприємства [13]

Інноваційний розвиток тісно пов'язаний з показниками економічної ефективності діяльності підприємства, таким чином, можна стверджувати, що в основу інноваційного розвитку покладено економічний зміст.

Говорячи про економічний зміст інноваційного процесу, слід відзначити, що основною формою реальних інвестицій є інноваційні інвестиції, які реалізуються в процесі інноваційної діяльності підприємства [7].

Згідно закону України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальну сферу [8].

Отже, інновації можна розглядати і як вкладення інвестиційного капіталу в нововведення, які призводять до кількісних або якісних змін у підприємницькій діяльності.

Вчені, що проводили дослідження в області зростання економіки, відзначають, що протягом усього процесу еволюції людства рушійною силою його розвитку є інновації.

У економічній енциклопедії під даною категорією розуміються нововведення, кінцевий результат інноваційної діяльності, пов'язаної з вкладенням коштів в економіку і забезпечує зміну поколінь техніки і технологій [9].

В. Юр'єв, В. Смагіна, Е. Смоліна, О. Кацуко та інші узагальнили багато підходи до вивчення поняття «інновація» і виділили ряд ознак (див. табл. 1.2), що характеризують і визначають з різних сторін інновацію саме як економічне явище [10].

Таблиця 1.2

Економічний зміст поняття «інновація» [15]

Характеристика	Ознака
Інновація є результатом процесу цілеспрямованого якісного зміни об'єкта суб'єктом, що володіє елементами новизни	Націленість на конкретний результат
Об'єктом інноваційного зміни, що вивчається економічною теорією, є сукупність факторів виробництва і економічних відносин, що виникають з приводу їх використання між учасниками процесу виробництва	Вплив на економічні відносини
Активним діяльним суб'єктом інноваційного процесу є людина, здійснює інноваційну діяльність	Керованість
Інновації несуть в собі корисні функції, які полягають в тому, що вони роблять економічно можливим адаптацію товарів до індивідуальних потреб конкретних груп споживачів, тобто споживчих панелей	Корисність
Інновація має ефективністю комплексного характеру	Комплексність

Проаналізувавши визначення поняття «інновації» та «інноваційний розвиток», бачимо, що існують загальні характеристики інновацій, які відображають економічну сутність інноваційного процесу. Під інновацією слід

розуміти тільки радикальні зміни, які впливають на кінцевий результат діяльності.

Кожна інновація проходить стадії розвитку від зародження до занепаду, інноваційний розвиток підприємства передбачає готовність та спроможність до розробки та впровадження нововведень, тобто підтримки життєвого циклі інновацій [11].

Життєвий цикл інновації – це певний період часу, протягом якого інновація має активну життєву силу і приносить виробникові і / або продавцю прибуток або іншу реальну вигоду.

Концепція життєвого циклу інновації грає принципову роль при плануванні виробництва інновацій і при організації інноваційного процесу [17].

Ця роль полягає в наступному:

- змушує керівника господарюючого суб'єкта аналізувати господарську діяльність як з позиції теперішнього часу, так і з точки зору перспектив її розвитку;
- визначає необхідність систематичної роботи з планування впровадження інновацій, а також з придбання інновацій;
- є основою аналізу і планування інновації. При аналізі інновації можна встановити, на якій стадії життєвого циклу знаходиться ця інновація, яка її найближча перспектива, коли почнеться різкий спад і коли вона закінчить своє існування.

Життєвий цикл інновації – процес створення і використання нововведення. В життєвому циклі інновації можна чітко виділити наступні стадії: дослідження, виробництва та споживання. Кожна з цих стадій містить кілька обов'язкових етапів (табл. 1.3) [18].

Життєві цикли інновації розрізняються за видами інновацій. Ці відмінності зачіпають перш за все загальну тривалість циклу, тривалість кожної стадії всередині циклу, особливості розвитку самого циклу, різну кількість стадій.

Види і кількість стадій життєвого циклу визначаються особливостями тієї чи іншої інновації. Однак у кожній інновації можна визначити «стрижневу», тобто базову, основу, життєвого циклу з чітко виділеними стадіями [19].

Таблиця 1.3

Етапи життєвого циклу інновацій [20]

Стадія	Етапи
Дослідження	<ul style="list-style-type: none"> - Фундаментальні дослідження і розробка теоретичного підходу до вирішення - Прикладні дослідження і експериментальні - Експериментальні розробки, визначення технічних параметрів, проектування, виготовлення, випробування, і вдосконалення виробів
Виробництво	<ul style="list-style-type: none"> - Первинне освоєння і підготовка виробництва - Запуск і управління освоєним виробництвом
Споживання	<ul style="list-style-type: none"> - Постачання товару на ринок і його споживання - Післяпродажне обслуговування - Утилізація продукту після використання - фінішна стадія життєвого циклу продукту - Старіння продукту і ліквідація застарілого виробництва

Життєвий цикл інноваційного продукту можна відобразити за допомогою кривої, як це представлено на рисунку 1.4.

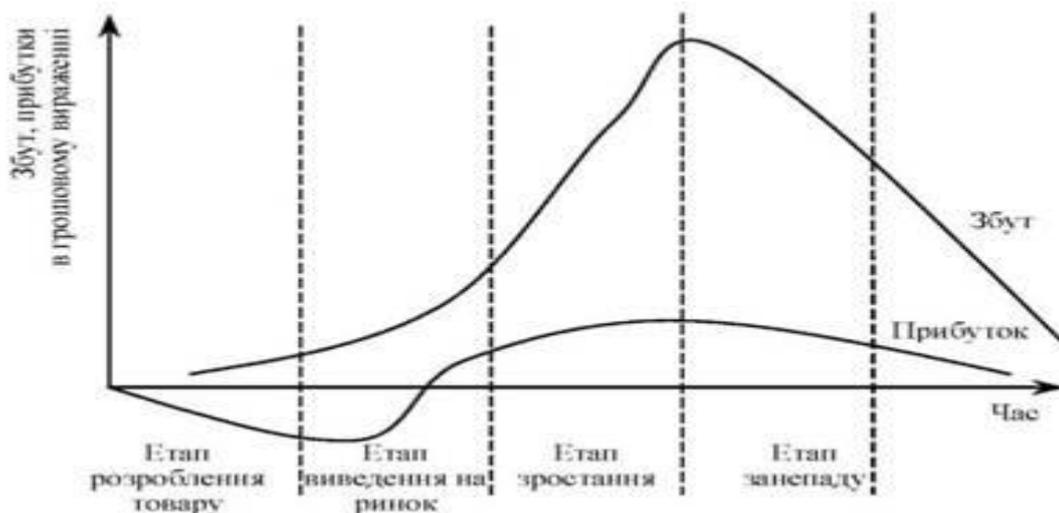

Рис. 1.4. Життєвий цикл інноваційного продукту [21]

Саме на стадії розробки нового продукту відбувається вкладення коштів. Як можна побачити, найбільшого економічного ефекту від інновації слід чекати на етапі зрілості, оскільки попит на продукцію є максимально високим.

Теоретично, чим «молодша» фаза, на якій знаходиться нововведення, тим більше його перспективи на ринку. Але багато залежить від того, як довго новий продукт буде розроблятися і просуватися на ринок.

Тому чим швидше здійснюється інноваційний процес, тим більша ймовірність того, що нововведення буде мати успіх. Іноді впровадження нововведення розтягується на довгі роки, а за цей період з'являються інші інновації, і продукт в результаті вже не матиме великої цінності [23].

Слід зауважити, що не всі інновації настільки необхідні підприємству. Інноваційна діяльність передбачає високий рівень ризику, а також великі фінансові витрати, тому, до питання впровадження інновації треба підходити свідомо, розраховувши заздалегідь доцільність і ризику.

Технологія формування інноваційної діяльності повинна включати в себе етапи збору і аналізу необхідної інформації, прогнозування результатів інноваційної діяльності, реалізацію творчого потенціалу трудового колективу, наявність нормативної бази і налагоджених механізмів прийняття рішень [25].

Дуже багато важить стадія завершення інноваційного процесу і виходу продукту (інновації) на ринок, тому що велика кількість інноваційних ідей не доходять до стадії реалізації в силу. В першу чергу це пов'язано з недостатніми інвестиціями на стадії розробки.

Отже, інноваційний розвиток дуже тісно пов'язаний з фінансовою складовою, це зумовлює економічний зміст поняття «інновації» та «інноваційний розвиток».

1.2. Вимірювання рівня інноваційного розвитку та чинники його формування

Напрямок інноваційного розвитку підприємства – це визначений шлях або рух, що базується на впровадженні і реалізації інновацій, які спричиняють поліпшення кількісних та якісних характеристик діяльності підприємства, забезпечують зміцнення його ринкових позицій та створюють умови для прогресивного розвитку [26].

Для того, щоб обрати певний напрямок інноваційного розвитку, менеджерам підприємства необхідно визначити та оцінити силу впливу факторів успіху інноваційного розвитку (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Основні фактори впливу на інноваційний розвиток підприємства [27]

№ п/п	Характеристика факторів успіху інноваційного розвитку підприємства
1	узгодження цілей інноваційного розвитку підприємства і цілей розвитку зовнішнього середовища
2	узгодження ресурсних потреб та інноваційних можливостей підприємства
3	узгодження стратегії і тактики розподілу ресурсів у продовж конкретної фази життєвого циклу підприємства
4	узгодження всіх видів господарсько-технологічних процесів підприємства в єдиному алгоритмі
5	узгодження функціональної діяльності усіх підрозділів підприємства
6	узгодження всіх комунікацій між підрозділами підприємства
7	узгодження дій оперативного регулювання і координації діяльності підрозділів
8	узгодження кадрової політики підрозділів, системи навчання та перепідготовки персоналу
9	узгодження цілей і завдань підприємства та інтересів персоналу у системі мотивації
10	узгодження факторів системи якості підприємства і рівня задоволення потреб споживачів
11	узгодження маркетингової політики підприємства і його аналітико-дослідницького потенціалу
12	узгодження фінансових перспектив та ресурсних можливостей підприємства

На основі проведеної оцінки факторів впливу підприємство може обрати наступні напрями інноваційного розвитку.

Відповідно до стратегічної спрямованості інноваційного розвитку існують напрямки [28]:

– збалансованого інноваційного розвитку, який застосовують при умові поступових технічних змін;

– наступального інноваційного розвитку, який використовують в умовах швидких технічних змін, коли необхідно досягти випередження або збереження лідерства на ринку через використання нових здобутків НТП;

– захищаючого інноваційного розвитку шляхом використання та поступового відтворення результатів інноваційної діяльності підприємств-лідерів ринку;

– абсорбуючого інноваційного розвитку, через номінальні, а не реальні інноваційні перетворення.

За масштабами та рівнями охоплення напрямки інноваційного розвитку класифікуються на [29]:

– локальні, що спрямовані на внутрішні зміни на підприємстві;

– глобальні, які покликані змінити не тільки внутрішню структуру, а й призводять до певних змін у зовнішньому середовищі функціонування підприємств;

– стратегічні, що спрямовані на реалізацію окреслених інноваційних ідей;

– тактичні, які проявляються в поточній діяльності підприємства і реалізують досягнення оперативних цілей щодо інноваційної діяльності.

Залежно від функціональної сфери прояву напрямки інноваційного розвитку підприємства поділяються на соціальні, виробничі, маркетингові, адміністративні, фінансово-економічні.

За строком реалізації напрямки інноваційного розвитку поділяють на [30]:

– довгострокові (більше 8 років);

– середньострокові (до 5-8 років);

– короткострокові (до 2-3 років).

Залежно від сфери застосування напрямки інноваційного розвитку підприємства можуть мати такі варіанти:

– продуктові, які орієнтуються на впровадження нових моделей продукції для існуючих або нових ринків збуту;

– технологічні, які орієнтовані на впровадження нової або удосконалення техніки та технологій; – ринкові, які орієнтовані на захоплення нових або розширення існуючих ринків збуту;

– організаційно-управлінські, які орієнтовані на впровадження нових методів управління у різних функціональних сферах діяльності організації – кадровій, фінансовій, маркетинговій, логістичній тощо;

– ресурсні, які орієнтовані на освоєння нових видів та джерел сировини, або нових підходів до використання традиційних видів ресурсів.

Залежно від спонукальних мотивів підприємства-інноватора і споживача інновацій напрямки інноваційного розвитку поділяють на [31]:

«завоювання симпатій споживача». Такий інноваційний напрямок розвитку характеризується збитковістю для підприємства, що впровадив інновацію, однак вигодами для споживача, який отримує якісну інноваційну продукцію за відповідними цінами. Такий напрямок інноваційного розвитку характерний для підприємств, котрі орієнтуються на завоювання споживача та розширення меж власного збуту продукції.

«всебічні переваги». Даний інноваційний напрямок розвитку забезпечує одночасний позитивний економічний ефект підприємству-інноватору та повне задоволення потреб споживачів стосовно якості та цінового сегменту продукції;

«ефект іміджу». Цей інноваційний напрямок розвитку характеризується прибутковістю для підприємства-інноватора, однак певною збитковістю для споживача, внаслідок не отримання ним продукції, характеристики якої є позитивно інноваційними та за прийнятною ціною. Такий напрям інноваційного розвитку застосовується підприємством, яке має позитивний суспільний імідж, що гарантує увагу споживачів до нових видів продукції даного підприємства. Однак такий інноваційний напрямок підприємство може

застосовувати практично одноразово, оскільки в протилежному випадку такі дії можуть спричинити значне ослаблення іміджу підприємства на ринку;

«ефект чорного кола». Даний інноваційний напрямок розвитку характеризується збитковістю як для підприємства-інноватора, так і для споживача, який отримує інноваційну продукцію з характеристиками, які не відповідають ціні. Цей напрям інноваційного розвитку виникає у випадку, коли підприємство не має достатньої інноваційної потужності для реалізації інноваційного напрямку розвитку, а споживач не мають достатньої компетентності для проведення комплексної оцінки отриманої інноваційної продукції.

Визначення напрямку інноваційного розвитку залежить не лише від спонукальних мотивів підприємства, але й через зіставлення вигод, отриманих споживачем при використанні інноваційної продукції, її ціни, порівнянням ефекту від впровадження нововведень і вкладеного інноваційного капіталу. За умови перевищення інтегральної оцінки вигод при використанні інноваційної продукції над оцінкою ціни, і перевищення ефекту від впровадження нововведень над вкладеним інноваційним капіталом, напрямок інноваційного розвитку називається «всебічні переваги» [32].

На практиці найбільш застосовуваними напрямами інноваційного розвитку є [33]:

- впровадження енергозберігаючих технологій та нетрадиційних видів енергоресурсів;
- впровадження безвідходних та маловідходних технологій;
- впровадження комплексних інформаційних технологій;
- використання принципово нових матеріалів та ресурсів;
- розробка і впровадження наукоємних технологій;
- підготовка висококваліфікованих кадрів;
- проведення якісних змін капіталу та фінансової структури підприємства;

- впровадження нової організації праці та виробництва – створення систем науково-технологічного, інформаційного, кадрового, маркетингового забезпечення інноваційного розвитку;

- впровадження прогресивних систем управління.

Вибір напрямків інноваційного розвитку – одна з найважливіших стадій ухвалення суб'єктами господарювання економічних, передусім управлінських, рішень, що полягає у виборі одного з альтернативних варіантів інноваційного розвитку на основі відповідності його критеріям оптимальності [34].

В процесі вибору напрямів інноваційного розвитку менеджери підприємства повинні оцінити наступні критерії оптимальності [35]:

- інноваційну ідею;
- наявну структуру, форму, в яку повинна втілитись інноваційна ідея;
- закономірності ієрархічної побудови причинно-наслідкових взаємозв'язків між підприємством та його підрозділами;
- наявну систему взаємодії між підрозділами підприємства та міжособистісні відносини персоналу;
- функціональну та суспільну ефективність існуючого та інноваційного розвитку підприємства як системи;
- наявні конкретні плани дій (бізнес-план) з урахуванням конкретного простору діяльності, часу циклу та конкретних виконавців;
- необхідну технологію чи механізм впровадження ідеї, зразок узгодження дій, система контролю за їх виконанням;
- систему навчання персоналу, яка необхідна для ефективного впровадження інноваційної ідеї з урахуванням системи спільних дій;
- система необхідних обов'язків для персоналу, посадові інструкції, вимоги до рівня професійної придатності щодо застосування інноваційних технологій, технічних засобів а також періодичність і умови проведення професійного навчання і перееатестації;

- наявну систему оцінювання професійних здібностей персоналу, їх сприйняття інновацій та здатності до їх впровадження;
- систему необхідних вимог до комунікативності та професійної культури працівника на робочому місці;
- наявну систему оцінювання реальних комунікативних особистісних якостей працівника;
- наявну систему оцінювання реальної психофізичної здатності працівника виконувати інноваційний тип роботи на своєму робочому місці.

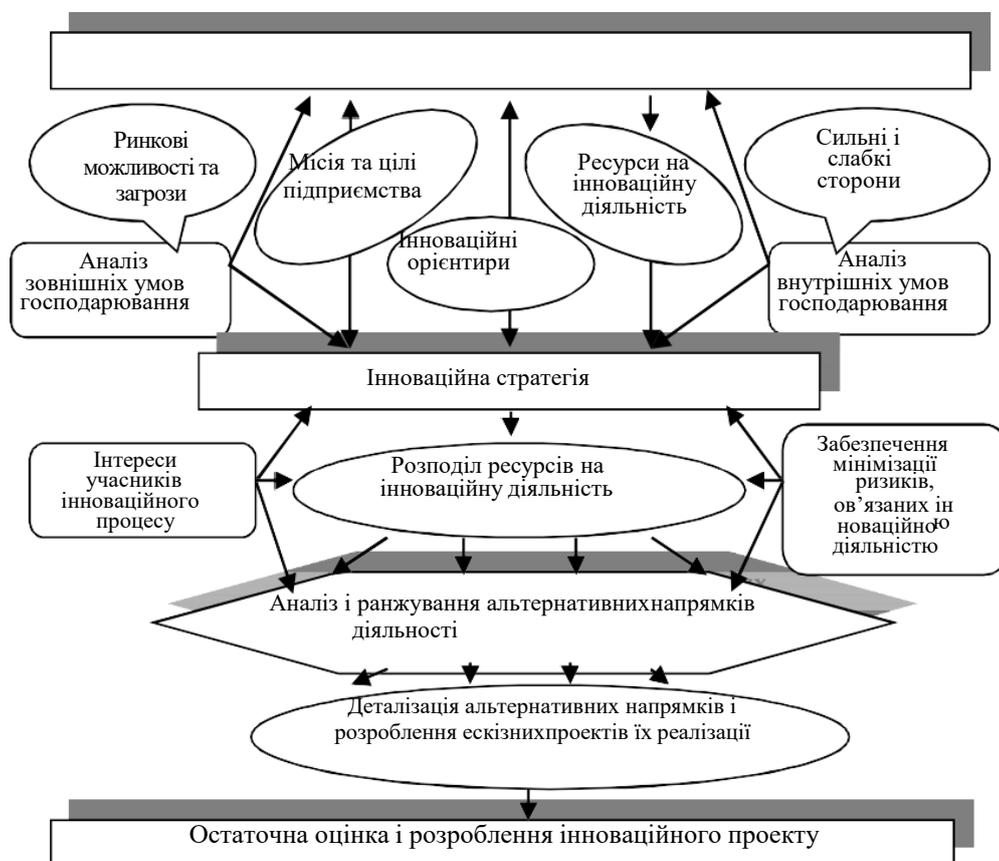

Рис. 1.5. Принципова схема вибору напрямків інноваційного розвитку підприємства [36]

Таким чином, етапами вибору напрямків інноваційного розвитку підприємства є [37]:

1. Аналіз відповідності внутрішніх можливостей розвитку зовнішнім та визначення можливих шляхів приведення їх у відповідність.

2. Критеріальна оцінка і попередній вибір перспективних напрямків інноваційного розвитку.

3. Економічне обґрунтування вибору напрямків розвитку.

4. Остаточний вибір і деталізація інноваційного проекту (проектів).

Визначимо найбільш доцільні для кожного з етапів вибору напрямків інноваційного розвитку підприємства існуючі методичні підходи. Економічна сутність управління пов'язана з вирішенням проблемних ситуацій, які можуть виникнути в результаті отримання двох станів – фактичного та бажаного, а вирішення цієї ситуації полягає у виробленні рішення для ліквідації розходжень між ними. Тому важливим є зведення до мінімуму розходжень між оптимальною та фактичною траєкторіями розвитку, завданням якого є відбір перспективних ідей та обґрунтування з технічної та економічної точок зору доцільності їх реалізації, які допомагають у поставленні реалістичних, чітких цілей і завдань інноваційного розвитку. З цією метою практика господарювання розвинутих компаній світу доводить необхідність застосування методу функціонально-вартісного аналізу [38].

Вибір напрямку інноваційного розвитку залежить від зовнішніх та внутрішніх економічних умов господарювання підприємства. Тому на етапі їх аналізу, метою якого є пошук сфер і способів реалізації потенціалу підприємства з метою забезпечення умов тривалого виживання на ринку і подальшого розвитку, доцільним є застосування методів стратегічного аналізу [39]:

1) SWOT – аналіз. Базується на зіставленні ринкових можливостей і загроз (зовнішнє середовище) із сильними і слабкими сторонами діяльності підприємства (внутрішнє середовище). У результаті виділяють варіанти розвитку суб'єкта господарювання, переважно ті, для реалізації яких є зовнішні і внутрішні можливості;

2) STP – аналіз. За його допомогою визначають цільові ділянки ринку (сегменти чи ніші), на яких конкретне підприємство зможе реалізувати свої порівняльні переваги і нівелювати відносні недоліки (відносно конкурентів);

3) GAP – аналіз. Дає можливість на основі дослідження фактичних і потенційних потоків прибутку від виробництва і реалізації різних видів продукції виділити прогалини ринку («gap» англійською мовою), які можна заповнити новою продукцією;

4) стратегічна модель Портера. Дозволяє виявити й оцінити конкурентні переваги конкретних підприємств чи видів діяльності в залежності від частки ринку, яку вони займають, і рівня їхньої рентабельності. На підставі цього здійснюється вибір стратегій розвитку;

5) матриця Бостонської консультативної групи. З її допомогою, зіставляючи відомі чи прогнозовані частки ринку і темпи їх зростання, для кожного з видів продукції суб'єкта господарювання оцінюють ефективність їхнього виробництва і реалізації і визначають варіанти стратегії подальшого розвитку;

6) матриця «Мак Кінсі – Дженерал Електрик». На підставі зіставлення привабливості фактичних чи можливих ринків і конкурентоспроможності конкретних видів діяльності виділяють ті з них, розвивати які найбільш доцільно.

Важливою передумовою підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки та національної безпеки держави є формування інноваційної моделі розвитку. Розробка і впровадження тієї чи іншої інноваційної політики багато в чому залежить від можливостей підприємства: обсягів виробництва, номенклатури продукції, рентабельності, фінансового стану. Крім того, необхідно врахувати багато чинників, які сприяють або протидіють розвитку інноваційних процесів, а саме економічні, технологічні, політико–правові, організаційно–управлінські, соціально–психологічні та культурні [40].

Економічні чинники проявляються у відсутності або наявності коштів для фінансування інноваційно-інвестиційних проектів, що у першому випадку буде мати негативний вплив, у другому – позитивний.

Технологічні чинники впливають негативно за недостатнього розвитку матеріальної та науково-технічної бази [41].

Політико-правові чинники мають негативний вплив за умовами обмеження антимонопольного, податкового, патентно–ліцензійного характеру і позитивний вплив при законодавчому заохоченні та державній підтримці інновацій.

Організаційно-управлінські чинники здійснюють негативний вплив, якщо незмінні організаційні структури, невиправдана централізація, авторитарний стиль керівництва, жорстке планування, орієнтування лише на традиційні ринки. Позитивний вплив цих чинників забезпечується при гнучкості організаційних структур, демократичному стилі керівництва, можливості самостійного корегування запланованих рішень, достатньої автономії, переважно горизонтального інформаційного забезпечення [42].

Важливе значення мають також соціально-психологічні та культурні чинники, негативний вплив яких проявляється у разі опору змінам у зв'язку з можливістю зміни статусу та необхідністю пошуку нової або перебудови традиційної роботи, зміни усталених способів діяльності та стереотипів поведінки, побоювання покарань за можливі невдачі. Умовами позитивного впливу даної групи чинників можуть бути: моральні заохочення, громадське визнання, створення умов для творчої праці, сприятливий клімат в трудовому колективі.

Існують інші підходи до групування чинників інноваційного розвитку [43]:

– законодавчі (політико-правові, інституціональні) – формують правову основу інноваційного розвитку підприємств в Україні на основі системи законних та підзаконних актів;

– організаційно-управлінські – здійснюють вплив через інституційно-управлінські та інституційно-організаційні зміни в інноваційній сфері;

– фінансово-економічні (економічні) – визначають особливості здійснення інноваційної діяльності підприємств з позицій грошово-кредитних, бюджетно-податкових, амортизаційних важелів інноваційного розвитку;

– техніко-технологічні (технологічні) – здійснюють вплив на технічні та технологічні боки інноваційної діяльності промислових підприємств;

– соціальні (соціально-психологічні) – відділяють вплив соціальних наслідків інноваційного розвитку від впливу багатьох інших факторів;

– екологічні – визначають вплив нових технологій, нових матеріалів, нових видів енергії на довкілля в процесі інноваційної діяльності підприємств;

– гуманітарні (культурні) – впливають на інноваційний розвиток через ступінь освіченості населення, рівень знань і науки в країні;

– інформаційні – визначають особливості інноваційного розвитку підприємств на основі використання інформаційних ресурсів.

Інновативність підприємств в цілому залежить від різних зовнішніх і внутрішніх факторів [44].

До внутрішніх факторів відноситься наявність сприятливих економічних, організаційних, психологічних, кадрових і технічних умов для інновацій.

Важливою ланкою в підтримці інноваційних ініціатив на підприємстві є і інформаційний аспект, то є місце взаємодії інформації про нововведення в системі прийняття рішень на підприємстві.

Тоді як зовнішні фактори, пов'язані з [45]:

– розвиненістю ринкових відносин;
 – станом фінансово-економічної системи країни;
 – соціально-економічними і політичними факторами;
 – наявністю або відсутністю сприятливого інноваційного клімату та підтримки з боку держави;

– позиціонуванням підприємства в галузі;

– характеристиками самої галузі;

– розвиненістю відповідної інфраструктури місця розташування підприємства. Таким чином на інноваційно-інвестиційний розвиток впливає

цілий ряд різноманітних чинників, які як сприяють так і перешкоджають інноваційній та інвестиційній діяльності.

1.3. Інноваційний розвиток підприємства як гарантія його фінансової стабільності

В економічній літературі стабільність розглядається як здатність зберігати певні характеристики та властивості цілком або майже незмінними. Відносно активів (пасивів) підприємства стабільність визначає такий їх стан, що забезпечує постійну платоспроможність [46]. Вчені [47] визначають, що стабільність пов'язана з такими поняттями як сталість, стійкість та постійність. Це проявляється в частоті прояву певного явища, рівновазі, безпомилковості., що в цілому забезпечує ефективність функціонування підприємства.

Стабільність – це міцність та надійність цілісної системи, її зв'язків та спроможність навіть при зміні внутрішніх та зовнішніх умов ефективно адаптуватись та підтримувати заданий рівень основних параметрів. Очевидно, що категорію «стабільність» характеризують через категорії «надійність» та «стійкість» і навпаки. Основними характеристиками стабільності є частота прояву певного явища, стійкості – рівновага, надійності – безпомилковість. Надійність, стійкість та стабільність є взаємозалежними категоріями, що спроможні забезпечити ефективність функціонування певного об'єкту [48].

В узагальненому вигляді фінансова стабільність підприємства являє собою комплексну категорію, що характеризує стан, структуру та напрями використання фінансових ресурсів підприємства, здатність його виконувати свої зобов'язання, а також ступінь захищеності капіталу від фінансових ризиків та можливість забезпечувати розширення діяльності без збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування [49].

Слід вказати на відмінність думок вчених щодо поняття фінансової стабільності [50]:

- українські вчені під фінансовою стабільністю розуміють такий стан активів та пасивів підприємства, яке гарантує йому постійну платоспроможність, характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства, прибутковості фінансової рівноваги протягом тривалого періоду, незважаючи на вплив внутрішніх і зовнішніх факторів;

- російські вчені розглядають фінансову стабільність як стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності, кредитоспроможності, фінансової незалежності, інвестиційної привабливості в умовах припустимого рівня ризику;

- зарубіжні автори фінансову стабільність пов'язують з певними правилами, спрямованими на підтримку рівноваги фінансових структур і уникнення ризиків для інвесторів та кредиторів, і пропонують оцінювати її за допомогою показників, що характеризують різні види співвідношення між власними та позиковими джерелами коштів.

Підсумовуючи думки вчених, слід вказати на виділення ними різних рис, які у своїй сукупності характеризують сутність поняття «фінансова стабільність». До складових фінансової стабільності відносяться фінансова рівновага, ресурсна стійкість, потенційна стійкість, фінансова стійкість [51]. Її досягнення в різних умовах має певні особливості.

В якості економічної категорії фінансова стабільність визначається сукупністю економічних відносин, що забезпечують умови збереження абсолютної або нормальної фінансової стійкості підприємства при контрольованій фінансовій рівновазі та одночасно спроможність до стійкого економічного зростання при врахуванні найбільш вагомих зовнішніх чинників [52].

Отже, поняття «стійкість» і «стабільність» доцільно розмежовувати: перше необхідно використовувати як моментну характеристику стану досліджуваної системи, оскільки вона відображає міцність стану підприємства на певну дату (момент часу), а поняття «стабільний розвиток» - як

характеристику динамічних процесів, процесів руху (зміни) системи за (або на) певний період часу. Іншими словами, термін «стабільність» характеризує сталість стійкості підприємства в кожний момент минулого чи майбутнього періоду [53].

На сучасному етапі, з урахуванням дії кризових явищ, характерним є зниження ефективності функціонування підприємств, високий рівень зносу основних засобів, дефіцит інвестиційних ресурсів, недостатня ємність внутрішнього ринку, а також інші причини фінансового та організаційно-економічного характеру. Фінансові труднощі, які сьогодні переживає більшість вітчизняних підприємств, пов'язані, в першу чергу, з зовнішніми загальнодержавними проблемами. Серед них недосконалість законодавчої бази, нестабільність політичної ситуації, неплатежі, «спад» виробництва тощо [54].

Зовнішні проблеми доповнюються внутрішніми, такими як неефективне використання коштів, неефективний маркетинг, виробничий менеджмент, незбалансованість фінансових потоків тощо. У своїй сукупності дані фактори викликають потребу в постійному проведенні оцінки фінансового стану підприємства. Це необхідно для того, щоб на ранньому етапі діагностувати кризовий розвиток та розробити відповідні захисні механізми стабілізації фінансового стану залежно від виявлених факторів впливу [55].

В період кризових явищ підприємство може досягати фінансової стабільності, дотримуючись такої послідовності дій [56]:

- 1) ліквідація поточної неплатоспроможності підприємства;
- 2) відновлення фінансової стійкості (фінансової рівноваги у короткостроковому періоді);
- 3) забезпечення фінансової рівноваги у довгостроковому періоді;
- 4) інноваційні орієнтири розвитку підприємства.

Слід зазначити, що загрози та ризики фінансової стабільності на макрорівні проектуються і на мікрорівень. Сьогодні існує низка ризиків дестабілізації. Зокрема інфляційні процеси, знецінення національної валюти, нарощування зовнішньої заборгованості країни; ресурсні обмеження, стрибки

цін, подорожчання паливноенергетичних ресурсів, зростання тарифів, незахищеність прав власності є суттєвими загрозами.

Забезпечення фінансової стабільності в кризовий період потребує принципово нового підходу до управління фінансовою системою з метою підтримки її збалансованості (збільшення спроможності до акумуляції та ефективного розміщення фінансових ресурсів), підвищення стійкості (зменшення залежності від зовнішніх впливів) [57].

Збалансованість фінансової системи підприємства передбачає приведення у відповідність потреб підприємства у фінансових ресурсах і можливостей їх забезпечити. За таких умов фінансова стійкість повинна забезпечуватись зменшенням зовнішньої залежності підприємства шляхом скорочення фінансування за рахунок запозичень; використання раніше створених резервних фондів, вдосконалення системи управління ризиками тощо. Вагоме значення в даних процесах займає фінансове планування як фактор досягнення фінансової стабільності.

Стратегічний механізм забезпечення фінансової стабільності передбачає низку заходів, спрямованих на підтримку в довгостроковому періоді досягнутої фінансової рівноваги. При цьому ознаками фінансової стабільності підприємства є наступні (рис. 1.6).

Найважливішою стадією управлінського циклу і елементом управлінської діяльності є аналіз, який служить інструментом для прийняття обґрунтованих і якісних рішень в управлінні фінансовою стабільністю підприємства. Аналіз фінансової стабільності підприємства, виступаючи методом детального дослідження його фінансового стану, виявлення недоліків і резервів підвищення ефективності і прибутковості діяльності, з послідовного опису повинен перетворитися на активний і дієвий інструмент обґрунтування фінансової стратегії управління підприємства і стати засобом активного та оперативного регулювання та координації фінансових процесів.

Рис. 1.6. Ознаки фінансової стабільності підприємства [58]

Основною метою фінансової стратегії є забезпечення підприємства грошовими коштами, яка розглядає питання формування, забезпечення і планування фінансів підприємства, вирішує задачі, що забезпечують фінансову стійкість підприємства в умовах підготовки і ведення стратегічних фінансових операцій.

Вагоме значення в процесі забезпечення фінансової стабільності відіграє планування. Фінансове планування на підприємстві являє собою сукупність взаємопов'язаних процесів, що визначають майбутні потреби у фінансових ресурсах, необхідних для реалізації обраної ринкової стратегії, а також обґрунтування оптимальних напрямків їх залучення. Ефективна реалізація таких процесів базується на показниках виробничо-комерційної діяльності підприємства (обсяг виробництва, прибуток, асортимент товару і послуг, собівартість продукції) [59]. Розробка фінансових планів на підприємстві повинна здійснюватись на основі ефективної фінансової стратегії.

Центральне місце у фінансовому плануванні відведено моніторингу, що використовується за умови позитивної динаміки показників. В разі виявлення негативних змін доцільним є використання контролінгу з метою визначення кількісного і якісного характеру відхилень, причин і тенденцій цих відхилень. У випадку неможливості мінімізації негативних тенденцій рекомендується повернутись до постановки цілей та визначення завдань [60].

Таким чином, фінансове планування є одним із засобів для забезпечення фінансової стабільності підприємства. Воно дозволяє забезпечити ресурсами виконання прогнозованих обсягів операційної та інвестиційної діяльності на засадах фінансової стійкості, створювати передумови для отримання чистого прибутку в розмірі, достатньому для самоокупності та самофінансування.

Аналіз сутності та складових фінансової стабільності підприємства дає змогу сформулювати ефективну теоретико-методологічну основу для оцінювання основних факторів, що впливають на формування фінансової стабільності підприємства, а також дослідження процесу побудови стратегії забезпечення фінансової стабільності підприємства та тактики її впровадження.

Ефективність використання ресурсів і підвищення рівня економічної стійкості підприємства в сучасних економічних умовах значною мірою залежить від наявності, використання й вдосконалення економічного потенціалу підприємства. Однією з особливостей нестійкого функціонування сучасних підприємств є кількісна, якісна та структурна недосконалість економічного потенціалу господарюючих суб'єктів, що зумовлена значними втратами ресурсів у здійсненні реформ і складним фінансовим становищем підприємств. Використання й вдосконалення економічного потенціалу повинно надавати можливість ефективного застосування своїх ресурсів, а значить сприяти поглинанню зовнішніх й внутрішніх дестабілізуючих факторів, що є свідченням фінансової стабільності [61].

Вищезазначене дозволяє виділити заходи досягнення фінансової стабільності підприємства (рис. 1.7).

ЗАХОДИ ДОСЯГНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

- пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, що дозволить забезпечити мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу;

- впровадження оперативного механізму фінансової стабілізації, спрямованої на зменшення фінансових зобов'язань та збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання, з метою оптимізації ліквідності;

- оптимізації збутової політики за рахунок забезпечення високої якості продукції та встановлення ціни, нижчої за середньогалузеву; розширення ринків збуту;

- реалізація зайвих виробничих і невиробничих фондів, здача їх в оренду, що дозволяє збільшити грошові кошти на рахунок підприємства, як наслідок, підвищити його ліквідність і дозволить залучати довго- і короткострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності;

- розробка та виробництво інноваційних видів продукції, що дасть змогу стабілізувати і покращити фінансовий стан підприємства.

Рис. 1.7. Заходи досягнення фінансової стабільності

Отже, фінансова стабільність – це стійкий стан фінансової системи, що дає змогу забезпечити безперебійне здійснення розрахунків, ефективний розподіл фінансових ресурсів та можливість управління фінансовими ризиками, а також запас фінансової міцності, що дає змогу протистояти негативним економічним шокам у майбутньому та запобігати їх негативному впливу на підприємство. Досягнення фінансової стабільності підприємства можливе лише за умови використання елементів сучасного менеджменту, своєчасної реакції на зміни зовнішнього середовища, тобто інноваційний орієнтир розвитку та стратегічного бачення майбутнього стану підприємства.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи дослідження проведені в даному розділі слід зазначити, що поняття інноваційний розвиток має ряд підходів до його розуміння. Так, в

більшості випадків, як у дослідженнях вітчизняних, так і іноземних науковців термін «інноваційний розвиток» використовується, коли йдеться про відповідний тип розвитку на макrorівні і проводяться дослідження щодо механізму реалізації науково-технічного прогресу в процесі економічного розвитку країни, регіону, формування так званої економіки знань, пошуку нових джерел економічного зростання, побудови державної інноваційної моделі розвитку тощо. Встановлено, що інноваційному розвитку притаманні деякі властивості. Інноваційний розвиток складається з інноваційного процесу та інноваційного потенціалу підприємства. Також встановлено, що існують різні напрями інноваційного розвитку. Вибір напрямків інноваційного розвитку – одна з найважливіших стадій ухвалення суб'єктами господарювання економічних, передусім управлінських, рішень, що полягає у виборі одного з альтернативних варіантів інноваційного розвитку на основі відповідності його критеріям оптимальності. Інноваційний розвиток сприяє досягненню довгострокової фінансової стабільності. Фінансова стабільність має певні ознаки та складається з ряду закладів, що які сприяють підвищенню її рівня.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО»

2.1. Загальна характеристика підприємства

Полтавське обласне комунальне виробниче підприємство теплового господарства «Полтаватеплоенерго» засноване на майні спільної (комунальної) власності територіальних громад сіл, селищ і міст Полтавської області та перебуває в оперативному підпорядкуванні управлінню житлово-комунального господарства Полтавської облдержадміністрації і підзвітне та підконтрольне Полтавській обласній раді.

Історія підприємства повертає нас у 1968 рік, коли було створено «Дирекцію об'єднаних котелень та теплових мереж», яка стала фундаментом для розбудови «Полтаватеплоенерго». На момент утворення на балансі «Дирекції» перебувало 38 котелень загальною потужністю 88 Гкал/год і теплові мережі протяжністю 50 км (у 2-трубному вимірі), обслуговували які 260 працівників. Організаційну структуру на той час складала всього два теплові райони.

У 1969 році по вул. Цюлковського, 36 було збудовано районну котельню потужністю 250 Гкал/год, а за нею – і низку квартальних котелень, які дозволили Полтаві розвиватися: мікрорайони Алмазний, Сади-1, Половки отримали якісне теплопостачання, як і нові мікрорайони, що вирости в місті. 1977 рік для підприємства знаковий тим, що з цього часу воно отримало статус обласного, а в 1999 році отримало нинішню назву – ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго».

Сьогодні підприємство експлуатує тепломережі та мережі гарячого водопостачання загальною протяжністю 213,61 км (у 2-трубному вимірі). У 2019 році підприємство утримувало 90 котелень і теплогенераторних

встановленою потужністю 855,55 Гкал/год у містах Полтаві, Карлівці та Решетилівці і селищах Машівці та Котельві. До них належать:

- районна котельня (вул. Ціолковського, 36, потужністю 250 Гкал/год) – 1 од.;
- квартальні котельні з котлами КВГ-6,5, ТВГ-8М, ДКВР (потужністю від 19,5 до 41,5 Гкал/год) – 17 од.;
- групові котельні з котлами ВК-32 (потужністю від 0,86 до 11,6 Гкал/год) – 18 од.;
- групові котельні з котлами типу НІСТУ-5 (потужністю від 0,86 до 4,0 Гкал/год) – 17 од.;
- індивідуальні та дахові котельні, теплогенераторні (потужністю від 0,08 до 1,9 Гкал/год) – 24 од.;
- автоматизовані котельні з котлами Buderus, Superac, Wolf, Ferroli і Viessmann (потужністю від 0,17 до 5,63 Гкал/год) – 11 од.;
- котельні з котлами Herz, що працюють на твердому паливі (потужністю від 0,43 до 0,86 Гкал/год) – 2 од.

На котельнях підприємства встановлено 346 котлоагрегатів різних марок потужністю 0,08-100 Гкал/год кожен (рис. 1). Також у тимчасове користування на опалювальний період 2019/20pp. прийнято три теплогенераторні у м. Карлівка, на них встановлено 10 котлів загальною потужністю 0,86 Гкал/год.

48 котелень працюють лише в опалювальний період і забезпечують споживачів теплом, а ще 42 не зупиняються протягом цілого року і постачають населенню як теплову енергію, так і гарячу воду.

Частина споживачів отримує гарячу воду централізовано від 28 центральних теплових пунктів (далі – ЦТП) та 32 теплообмінних установок, що розташовані безпосередньо в котельнях і на теплогенераторних підприємства, інші – від індивідуальних теплових пунктів (далі – ІТП), розміщених у будинках.

Узимку максимальне розрахункове навантаження складає 424,2 Гкал/год, а в літній період – 27,7 Гкал/год.

88 котелень і теплогенераторних працюють на природному газі, а дві – на твердому паливі (пелети і тріски з деревини). Переважна більшість об'єктів підприємства розташовується в зоні щільної житлової забудови міст та селищ міського типу.

«Полтаватеплоенерго» має ліцензії на виробництво, транспортування і постачання теплової енергії та надає послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води майже 200 тисячам жителів міста (зокрема, гарячою водою користується близько 150,3 тисяч споживачів). Також у 2019 році підприємство обслуговувало 1 498 бюджетні установи, релігійні організації та інші категорії споживачів (крім населення).

Обсяги виробництва і реалізації теплової енергії залежать від тривалості опалювального періоду та температури зовнішнього повітря. За рік підприємство виробляє від 0,7 до 1,0 млн Гкал теплової енергії. Для потреб житлового фонду реалізується 83.2% виробленої теплової енергії, решта 16,8% – для об'єктів соціального призначення та інших споживачів. При цьому середньорічне споживання природного газу за останні п'ять років складає майже 110,6 млн куб. м. У 2019 році спожито 97,6 млн куб. м блакитного палива.

Сезонні коливання попиту на теплову енергію відрізняються у середньому в 13 разів: від 350,0 тис. Гкал/квартал узимку до 26.4 тис. Гкал/квартал у міжопалювальний період.

Керівництво підприємством здійснює генеральний директор, якого призначає Полтавська обласна рада шляхом укладення з ним контракту відповідно до Положення про порядок призначення на посаду та звільнення з посади керівників підприємств (установ, організацій, закладів), які належать до спільної власності територіальних громад сіл, селищ і міст області, укладення та розірвання з ними контрактів та Типової форми контракту, затверджених рішенням Полтавської обласної ради від 23.10.2010 р. зі змінами, внесеними рішенням Полтавської обласної ради від 14.05.2015 р.

Трудові договори з працівниками організації укладає генеральний директор, керуючись чинним законодавством України.

Структура підприємства зображена на рис. 2.1.

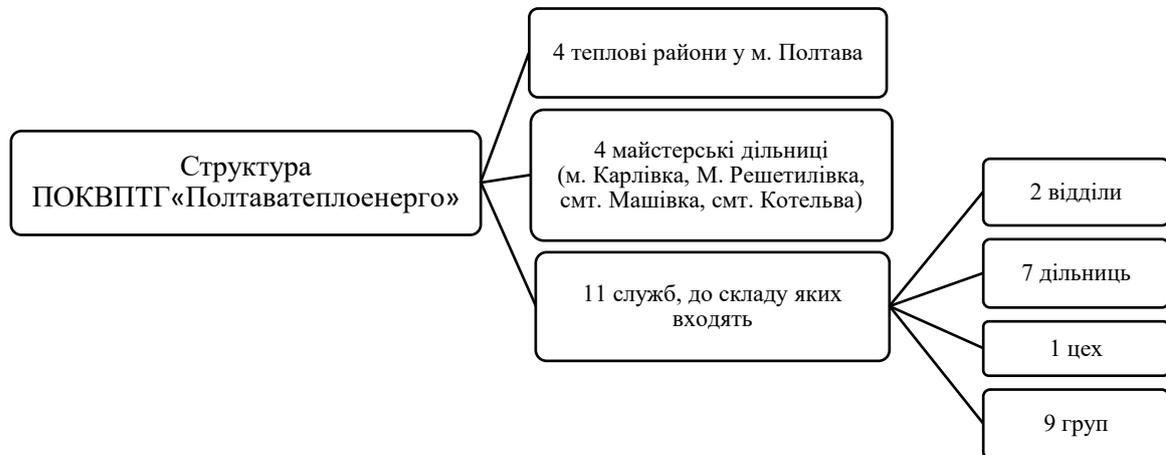

Рис.2.1. Структура ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго»

Також окремо функціонують 8 відділів, 2 лабораторії, бухгалтерія, автотранспортний цех та інші допоміжні підрозділи.

За рахунок інтенсивного будівництва нових джерел генерації теплової енергії у 70–80 роки минулого століття обласне підприємство на момент свого створення вже мало значну виробничу потужність технологічного обладнання. Проте 39 котелень сьогодні уже відпрацювали понад 30 років, тож потребують реконструкції та модернізації. Це насамперед найстарша і найбільш потужна районна котельня на вул. Ціолковського, 36, введена в експлуатацію 1969 року. Підприємство щороку витрачає чимало коштів на збереження її робочого стану.

Для транспортування теплової енергії ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» експлуатує теплові мережі та мережі гарячого водопостачання загальною протяжністю 213,61 км у 2-трубному вимірі. Частина з них – понад 115,4 км – була прокладена під землею в залізобетонних або цегляних каналах у 60–80-х роках. Сьогодні ж через зношеність конструкцій та ізоляції значно зростає рівень непродуктивних втрат теплової енергії, а надійність роботи знижується. Чимало шкоди завдає і zalивання каналів водою, стоками із суміжних комунікацій та ґрунтовими водами. Розрахунковий термін служби

трубопроводів, прокладених у каналах, становить 25 років. Фактично ж строк їхньої безаварійної експлуатації варіюється в межах від 7 до 16 років.

Понад 20 років відслужили 80,5 км мереж підприємства. Щороку ця цифра зростає на 5–8 км. З-поміж усіх трубопроводів опалення і гарячого водопостачання лише 64,5 км (30,2%) прокладені з попередньоізольованих труб, чий термін експлуатації становить 25 років.

Тож перед підприємством стоїть завдання не тільки реконструкції теплових мереж з використанням попередньоізольованих труб, а й заміни аварійних трубопроводів (не менше 2-3 км щороку). Виявляють такі ділянки під час огляду теплових мереж та їх гідравлічних випробувань тиском від 12 до 16 кгс/кв. см. Такі роботи допомагають забезпечувати стабільне тепlopостачання і зменшення виробничих втрат. На надземних ділянках трубопроводів працівники підприємства уже не перший рік оновлюють теплову ізоляцію із застосуванням покриття з оцинкованого металу. Питома витрата умовного палива на виробництво 1 Гкал теплової енергії знизилася до 163,09 кг умовного палива на 1 Гкал у 2019 році проти 165,7 кг у.п./ Гкал у 2010 році.

Як і будь-яке підприємство, ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» має низку проблем, які заважають веденню звичної діяльності суб'єкта господарювання.

Обмежені фінансові ресурси для придбання матеріалів та обладнання, недостатня кількість кваліфікованих слюсарів Е та РГУ в газовій службі підприємства.

Зношеність основного обладнання, що перебуває в експлуатації, становить 69,2%; подекуди фактичний термін його експлуатації становить 30–40 років.

Підприємство, реалізуючи вимоги державної політики в забезпеченні обліку споживання теплової енергії, було змушене залучити колосальні фінансові та людські ресурси на оснащення житлового фонду приладами обліку теплової енергії. Але водночас практично були позбавлені фінансування всі інші заходи з модернізації теплового господарства (джерел генерації та теплових мереж). Це призвело до накопичення обсягів робіт, необхідних для

підтримання теплового господарства на мінімально необхідному технічному рівні. Наймасштабнішими роботами залишаються як планові реконструкції теплових мереж, так і заміна аварійних ділянок, виявлених за результатами обов'язкових щорічних гідравлічних випробувань.

Ситуація з дефіцитом обігових коштів негативно вплинула на фактичний розмір середньомісячної заробітної плати працівників підприємства, її рівень став неконкурентним на сьогоднішньому ринку праці. Це призвело до значного відтоку кваліфікованих працівників працездатного віку: як виробничих професій, так і керівного складу та висококваліфікованих інженерно-технічні працівники.

Авансування виконавчих дій з жовтня 2016 р. (сплата 2% від суми заборгованості), направлених на примусове виконання судових рішень, не змінило передбачених підприємством позитивних результатів виконавчих проваджень. Основна частина виконавчих документів поверталася стягувачу з підстав відсутності майна, на яке може бути звернено стягнення, відсутності боржника за місцем реєстрації, відсутності даних тощо. А відміна такого авансування в травні 2019 звела нанівець зацікавленість державних виконавців у своєчасному та повному проведенні виконавчих дій, що призвело до суттєвого зниження ефективності виконання судових рішень та, як наслідок, порушення прав та законних інтересів ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго».

Постійне підвищення ставок судового збору при зверненні до суду лягає фінансовим тягарем на підприємство та не сприяє своєчасному зверненню із відповідними заявами про стягнення заборгованості в межах строку позовної давності.

Несвоєчасне та неповне повернення стягувачу авансових внесків, сплачених ним для фінансування виконавчих проваджень, перешкоджає залученню додаткових обігових коштів для підтримання фінансової стабільності підприємства.

Внесені зміни до Закону України «Про виконавче провадження» щодо посилення відповідальності за невиконання судових рішень передусім

стосуються боржників, які мають заборгованість за несплату аліментів. Заходи примусового виконання судових рішень, як то тимчасове обмеження таких боржників у праві виїзду за межі України, у праві керування транспортним засобом, мисливською, пневматичною, вихолощеною зброєю, у праві полювання, на жаль, не стосуються боржників, які мають заборгованість перед комунальними підприємствами.

Неофіційне працевлаштування боржників не сприяє проведенню належних виконавчих дій у рамках відкритих виконавчих проваджень щодо звернення стягнення на заробітну плату та доходи таких осіб.

2.2. Діагностика фінансового стану підприємства

Перспективи розвитку підприємства характеризуються його фінансовим станом, а саме, системою показників, що відображають стан капіталу в процесі його кругообігу та здатність суб'єкта господарювання фінансувати свою діяльність [64]. Аналіз показників фінансової стійкості ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Показники фінансової стійкості ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго»

Назва	Роки дослідження			Темп зростання,%	
	2017	2018	2019	2018/2017	2019/2018
Наявність власних коштів підприємства в обороті	13427	-51827	-58765	3872,00	-11,30
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,47	0,34	0,34	73,05	98,46
Коефіцієнт автономії	0,47	0,34	0,34	73,05	98,46
Коефіцієнт фінансової залежності	2,15	2,94	2,98	136,89	101,56
Коефіцієнт фінансового ризику	1,15	1,94	1,98	169,08	102,37
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,12	-0,06	-0,21	-50,20	361,82
Коефіцієнт покриття запасів	1,01	-0,51	-1,62	-50,25	319,82
Коефіцієнт загальної заборгованості	1,08	1,77	1,95	164,70	109,62
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	0,87	0,52	0,50	59,14	97,68

Аналізуючи фінансову стійкість ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» було виявлено нестачу власних коштів на кінець аналізованого періоду, що означає перевищення нормативу оборотних коштів над фактичною їх наявністю, що відбувається у результаті зміни умов господарювання (несвоєчасне фінансування приросту нормативу власних оборотних коштів), через стихійне лихо та з інших причин.

Основною причиною браку власних коштів комунального підприємства є наявність дебіторської заборгованості, недосягнення передбачуваного прибутку, нецільове використання власних оборотних коштів.

Коефіцієнт фінансової стійкості ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» за період дослідження зменшився на 0,13 одиниць. Дана тенденція є негативною, адже оптимальним вважається значення показника в межах 0,85-0,9 грн./грн. Станом на 2019 р. коефіцієнт фінансової стійкості складає 0,34 грн./грн. і не відповідає нормативному значенню.

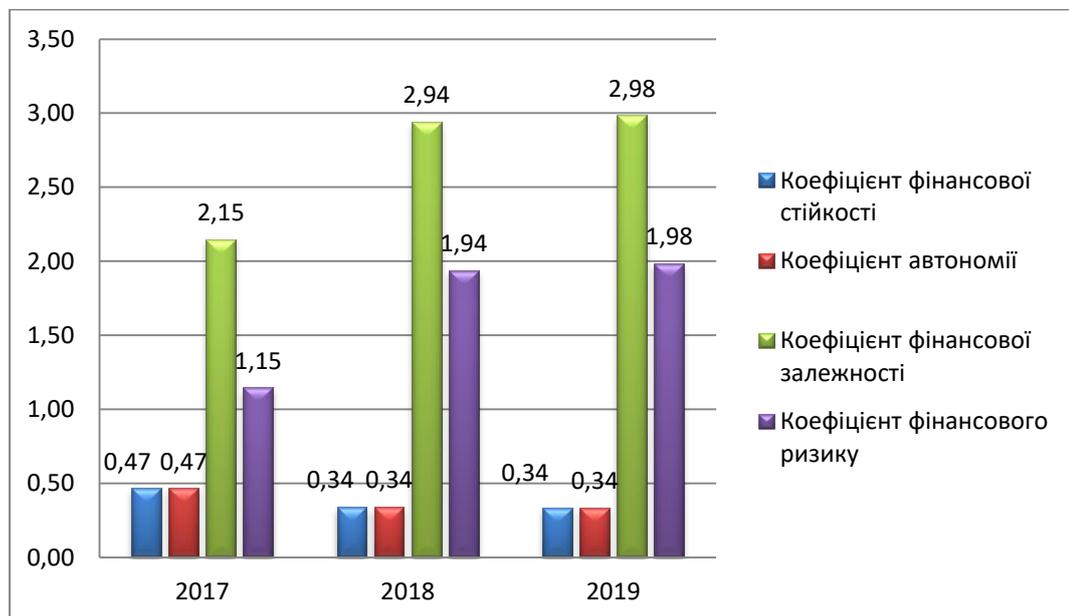

Рис. 2.2. Динаміка показників фінансової стійкості ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго», 2017-2019 рр.

Коефіцієнт автономії також зменшується і не відповідає нормативу, що свідчить про нездатність ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» вчасно погашати свої зобов'язання.

Коефіцієнт фінансової залежності за 2017-2019 рр. зріс на 0,83 одиниці і складає 2,98 грн. Це свідчить про збільшення частки запозичених коштів, що негативно впливає на фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.

Коефіцієнт фінансового ризику підприємства за аналізований період зріс на 0,83 грн./грн., що свідчить про збільшення рівня залежності від залучених джерел та зниження фінансової автономії. Станом на 2019 р. на 1 грн. власного капіталу підприємства припадає 1,98 грн. залученого капіталу.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу у 2018-2019 рр. має від'ємне значення. Це означає, що власний капітал і кошти, залучені на довгостроковій основі, спрямовані на фінансування необоротних активів, тому для фінансування оборотних активів необхідно залучати позикові джерела фінансування. Така поведінка призводить до зниження фінансової стійкості. У даному випадку ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» необхідно працювати у напрямку збільшення частки власних ресурсів. Це дозволить збільшити суму власних оборотних коштів, що призведе до збільшення значення коефіцієнта маневреності власного капіталу.

Коефіцієнт загальної заборгованості відображає питому вагу загальної заборгованості підприємства довгострокового і короткострокового характеру в загальній сумі активів підприємства. Даний показник за 2017-2019 рр. зріс на 0,87 грн./грн. і складає 1,95 грн./грн.

Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу показує, що станом на 2019 р. 0,5 грн. власного капіталу припадає на 1 грн. залученого капіталу. Показник не відповідає нормативному значенню, оскільки не перевищує 1.

Узагальнюючий аналіз визначення типу фінансової стійкості ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.3

Класифікація типу фінансового стану ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго»

Показник	2017	2018	2019
Загальна величина запасів	32543	26885	30634
Наявність власних коштів	13427	-51827	-58765
Наявність власних та довгострокових позик коштів (робочий капітал)	32849	-13629	-49696
Наявність загальних коштів	32849	-13629	-13699
$\Phi(B) = B - Z_{\Pi}$	-19116	-78712	-89399
$\Phi(BD) = BD - Z_{\Pi}$	306	-40514	-80330
$\Phi(ZK) = ZK - Z_{\Pi}$	306	-40514	-44333
Трикомпонентний показник фінансової стійкості	(0,1,1)	(0,0,0)	(0,0,0)

Отже, проаналізувавши показники, що характеризують вид джерел фінансування матеріальних оборотних коштів ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» було з'ясовано, що у 2017 р. комунальне підприємство має другий, тобто нормальний, тип фінансової стійкості.

У цій ситуації ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» використовує для покриття запасів, крім власних коштів також і довгострокові позикові кошти.

У 2018 р. комунальне підприємство має кризовий фінансовий стан. На жаль, на кінець аналізованого періоду ситуація залишається незмінною – підприємство перебуває на межі банкрутства.

До чинників, що сприяли виникненню даної ситуації можна віднести наступні, а саме: застаріле устаткування, дефіцит власних коштів, значна кількість запасів, непогашення кредитів та позик.

Кризу можна подолати, реалізувавши комплекс заходів, спрямованих як на фінансове, так і на організаційне оздоровлення ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго», що в майбутньому позитивно відобразиться на фінансово-економічному стані суб'єкта господарювання.

Далі слід провести аналіз показників платоспроможності (ліквідності) досліджуваного товариства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Баланс ліквідності ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго»

Актив	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Пасив	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Надлишок, +, -		
								2017 рік	2018 рік	2019 рік
Група А1 Грошові кошти	12833	12676	4572	Група П1 Поточні зобов'язання, кредит. заборг. за товари, роботи, послуги	6503	8819	8964	6330	3857	-4392
Група А2 Дебіт. заборг., готова прод.	264921	315258	326546	Група П2 Короткострокові кредити банку	289831	397425	401317	-24910	-82167	-74771
Група А3 Виробн. запаси, незаверш. виробн.	60017	73782	77756	Група П3 Короткострокові зобов'язання	8588	9109	48289	51429	64673	29467
Група А4 Необоротні активи	269548	285868	294478	Група П4 Власний капітал	302397	272231	244782	-32849	13637	49696
Баланс гр. 1+2+3+4	607319	687584	703352	Баланс гр. 1+2+3+4	607319	687584	703352	-	-	-

Підприємство можна вважати ліквідним лише у 2017 р., так як виконується наступна умова балансу – $A1+A2+A3 > П1+П2+П3$.

Фактичні умови ліквідності балансу ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» по кожному з років мають наступний вигляд:

$$- 2017 \text{ р.: } \begin{bmatrix} 12833 > 6503 \\ 264921 < 289831 \\ 60017 > 8588 \\ 269548 < 607319 \end{bmatrix};$$

$$- 2018 \text{ р.: } \begin{bmatrix} 12676 > 8819 \\ 315258 < 397425 \\ 73782 > 9109 \\ 285868 > 272231 \end{bmatrix};$$

$$- 2019 \text{ р.: } \begin{bmatrix} 4572 < 8964 \\ 326546 < 401317 \\ 77756 > 48289 \\ 294478 > 244782 \end{bmatrix}.$$

За результатами розрахунків 2018-2019 рр. баланс ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» вважаємо неліквідним, оскільки не виконуються умови ліквідності балансу підприємства, а також не виконується наступна умова ліквідності – $A1+A2+A3 > П1+П2+П3$.

Результати розрахунків основних показників ліквідності ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» занесено до табл. 2.4.

За результатами розрахунків основних показників ліквідності ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» було виявлено нестачу коштів для забезпечення безперебійної діяльності за рахунок постійних фінансових ресурсів. Це створює ризик втрати ліквідності і стійкості. Для фінансування поточної діяльності і забезпечення безперебійності операційного процесу необхідно залучати сторонні фінансові ресурси.

Таблиця 2.4

Основні показники ліквідності ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго»
за 2017-2019 рр.

Назва	Роки дослідження			Темп зростання,%		
	2017	2018	2019	2018/2017	2019/2018	за період
Власний оборотний капітал	32849	-13637	-49696	-41,51	364,42	-151,29
Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття)	1,14	0,99	1,00	86,75	100,78	87,43
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,94	0,81	0,81	86,12	99,98	86,10
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,04	0,03	0,01	72,05	35,71	25,73
Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей	0,20	0,18	0,19	89,67	104,35	93,57
Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	0,89	0,78	0,80	86,80	102,56	89,03

Загальний коефіцієнт ліквідності характеризує достатність оборотних засобів для погашення поточних зобов'язань протягом року. За період дослідження даний показник зменшився на 0,14 грн./грн. і станом на 2019 р. складає 1,00 грн./грн. Це означає, що 1 грн./грн. поточних активів припадає на 1 грн. поточних зобов'язань. Отже, короткострокові зобов'язання знаходяться на одному рівні з поточними активами підприємства.

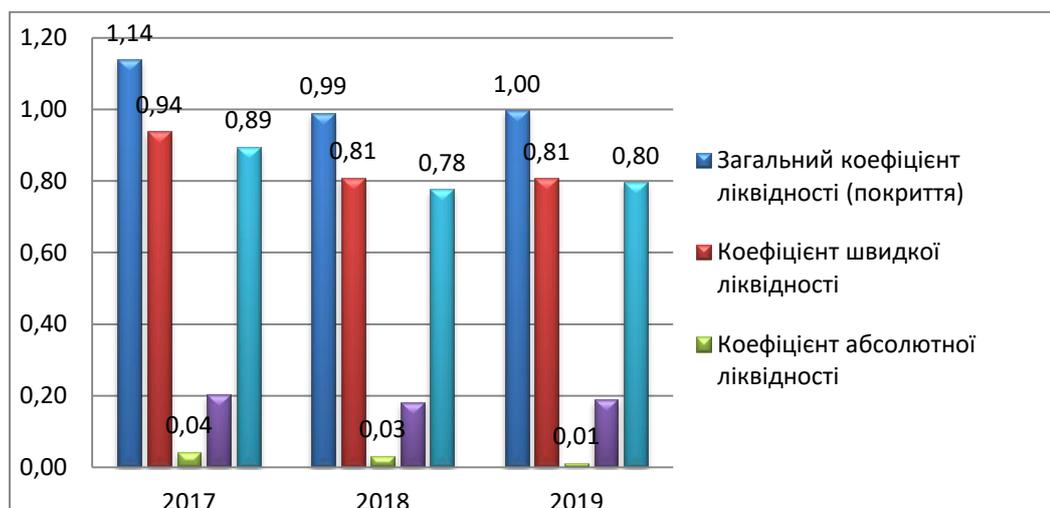

Рис. 2.3. Динаміка показників ліквідності

ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго», 2017-2019 рр.

Коефіцієнт швидкої ліквідності характеризує кількість одиниць ліквідних оборотних активів, які припадають на одиницю короткострокових зобов'язань. Даний коефіцієнт за період аналізу знизився на 1,03 грн./грн. і на кінець 2019 р. складає 0,81 грн./грн., що свідчить про неможливість підприємства погасити свої найбільш строкові зобов'язання найближчим часом за рахунок високоліквідних активів та активів, що швидко реалізуються.

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності на кінець аналізованого періоду складає 0,01 грн. /грн., що свідчить про неможливість підприємства погашати поточні зобов'язання. Для оптимізації рівня даного показника необхідно нарощувати обсяги грошових коштів підприємства за рахунок збільшення виробництва і зменшення поточних зобов'язань.

Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних запасів показує, яку частку короткотермінових зобов'язань підприємство може погасити, реалізувавши наявні матеріальні і товарні цінності. Даний коефіцієнт протягом аналізованого періоду знизився і складає 0,19 грн./грн.

Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості показує, якою мірою очікувані надходження від дебіторів будуть використані для погашення короткострокових зобов'язань. За 2017-2019 рр. спостерігається зниження даного показника на 0,09 грн./грн.

Для оцінки поточної платоспроможності на підприємстві було розраховано ряд показників, що наведені в таблиці 2.5.

За результатами розрахунку основних показників поточної платоспроможності ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго» за 2017-2019 рр. можна зробити наступні висновки:

- коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами має від'ємні значення, що свідчить про те, що підприємству бракує власних коштів для поточної діяльності;
- коефіцієнт фінансового левериджу зменшується, що свідчить про зменшення фінансового ризику ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго»;

Таблиця 2.5

Основні показники платоспроможності
ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго» за 2017-2019 рр.

Назва	Роки дослідження			Темп зростання,%		
	2017	2018	2019	2018/2017	2019/2018	за період
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,21	-0,19	-0,14	-90,64	72,00	-65,26
Коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства	0,00	0,00	0,00	-	-	-
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,07	0,16	0,04	237,80	23,57	56,06
Коефіцієнт втрати платоспроможності	-	0,39	0,40	-	104,17	-
Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості	0,33	0,55	0,55	167,38	98,52	164,89
Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами	-0,19	-0,72	-0,73	370,03	102,53	379,37

– коефіцієнт втрати платоспроможності у 2019 р. складає 0,40 грн./грн. Даний показник для комунального підприємства приймає значення менше 1, що свідчить про реальну можливість втрати платоспроможності підприємством у найближчі 3 місяці;

– частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості за період аналізу зросла на 0,23 грн./грн.

Отже, провівши аналіз та оцінку платоспроможності ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго» бачимо, що основні показники платоспроможності не відповідають нормативним значенням та знаходяться на критичному рівні, що свідчить про неплатоспроможність підприємства.

Ступінь ділової активності на рівні підприємства визначається за допомогою певних коефіцієнтів, розрахунок яких наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Основні показники ділової активності ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго»
за 2017-2019 рр.

Назва	Роки дослідження			Темп зростання,%		
	2017	2018	2019	2018/2017	2019/2018	за період
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,25	2,40	2,18	106,47	90,95	96,83
Коефіцієнт ефективності використання ресурсів	-	-	-	-	-	-
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,47	4,13	3,27	92,22	79,26	73,09
Тривалість оборотів дебіторської заборгованості	81,59	88,47	111,62	108,44	126,16	136,81
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,93	3,74	2,95	95,12	78,81	74,97
Тривалість оборотів кредиторської заборгованості	92,88	97,64	123,89	105,13	126,88	133,39
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	31,30	29,83	30,73	95,31	103,00	98,17
Коефіцієнт обороту власного оборотного капіталу	2,87	3,43	3,76	119,53	109,73	131,16
Період обороту власного оборотного капіталу	127,23	106,44	97,01	83,66	91,14	76,24

Ділову активність підприємства визначають за умови виконання так званого «золотого правила» економіки підприємства. Провівши аналіз ділової активності за допомогою «золотого правила» за 2017-2019 рр. спостерігаємо наступне:

$$T_{\text{Пр}}(0) = T_{\text{Р}}(0) < T_{\text{К}}(105,21) > 100\%$$

$$T_{\text{Пр}}(0) = T_{\text{Р}}(0) < T_{\text{К}}(88,33) < 100\%$$

$$T_{\text{Пр}}(0) = T_{\text{Р}}(0) < T_{\text{К}}(97,76) < 100\%$$

Дані нерівності свідчать про неефективне використання наявних ресурсів підприємством та незабезпечення нормального обсягу реалізованої продукції. Отже, «золоте правило» у 2017-2019 рр. на ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго» не виконується.

2.3. Аналіз ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства

Фінансово-економічний аналіз зорієнтований на оцінювання фінансового стану, фінансових результатів та ефективності діяльності підприємства. Він дає змогу виявити напрямки й обмеження фінансового розвитку та реструктуризації фінансової політики [65].

Аналіз фінансового стану базується на даних фінансової звітності та бухгалтерського обліку, на розрахунку й зіставленні значної кількості показників і коефіцієнтів.

Узагальнюючим фінансовим показником підприємства є його прибуток, який формується як фінансовий результат за всіма видами його діяльності: операційній, інвестиційній, фінансовій. Операції формування та розподілу прибутку підприємства відображаються у звіті про фінансові результати підприємства (форма №2).

Динаміка проведення операцій формування та розподілу прибутку ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» за 2017-2019 рр. проаналізовано у табл. 2.7.

Провівши аналіз формування та розподілу прибутку ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» за 2017-2019 рр. можна зробити наступні висновки:

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за аналізований період зріс на 79078 тис. грн.;
- за рахунок зростання чистого доходу відбулося збільшення валового прибутку підприємства;
- сумарні операційні доходи зросли на 72451 тис. грн. в основному за рахунок збільшення чистого доходу;
- за 2017-2019 рр. відбувається збільшення сумарних операційних витрат на 67900 тис. грн. Цьому сприяло збільшення адміністративних витрат на 5449 тис. грн., а також інших операційних витрат на 17345 тис. грн.;
- доходи від інвестиційної та фінансової діяльності зросли на 10763 тис. грн. і на кінець 2019 р. складають 12300 тис. грн.

Таблиця 2.7

Аналіз формування та розподілу прибутку
 ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго», тис. грн.

Показник	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення	
				2018-2017	2019-2018
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	804641	886421	883719	81780	-2702
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	808641	923649	853747	115008	-69902
Валовий прибуток	-4000	-37228	29972	-33228	67200
Інші операційні доходи	15103	7911	8476	-7192	565
Сумарні операційні доходи	819744	894332	892195	74588	-2137
Адміністративні витрати	11143	14290	16592	3147	2302
Витрати на збут	0	0	0	0	0
Інші операційні витрати	8437	6987	25782	-1450	18795
Сумарні операційні витрати	828221	944926	896121	116705	-48805
Прибуток від операційної діяльності	-8477	-50594	-3926	-42117	46668
Дохід від інвестиційної та фінансової діяльності	1537	2878	12300	1341	9422
Витрати від інвестиційної і фінансової діяльності	3505	4167	7579	662	3412
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	-10445	-51883	795	-41438	52678
Витрати з податку на прибуток	0	0	0	-	-
Чистий фінансовий результат: прибуток	-10445	-51883	795	-41438	52678
Інший сукупний дохід після оподаткування	30	-763	-1109	-793	-346
Сукупний дохід	-10415	-52646	-314	-42231	52332

– на початку періоду чистий фінансовий результат має від’ємне значення, підприємство у 2017-2018 рр. зазнало збитків. У 2019 р. чистий фінансовий результат має додатне значення і складає 795 тис. грн., отже відбувається приріст вартості власного капіталу підприємства.

Величину фінансового результату діяльності підприємства безпосередньо визначає загальний обсяг доходів та витрат підприємства, аналіз яких здійснюємо у таблицях 2.8 та 2.9.

Таблиця 2.8

Аналіз складу, структури та динаміки доходів ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго» за 2017-2019 рр.

Показник	2017 р.		2018 р.		Відхилення (+,-)		2018 р.		2019 р.		Відхилення (+,-)	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	2018/2017 в:		сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	2019/2018 в:	
					Δ	%					Δ	%
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	804641	97,97	886421	98,88	81780	0,91	886421	98,88	883719	97,82	-2702,00	-1,06
Інші операційні доходи	15103	1,84	7911	0,88	-7192	-0,96	7911	0,88	8476	0,94	565,00	0,06
Дохід від участі в капіталі	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Інші фінансові доходи	115	0,01	150	0,02	35	0,00	150	0,02	5001	0,55	4851,00	0,54
Інші доходи	1422	0,17	2728	0,30	1306	0,13	2728	0,30	7299	0,81	4571,00	0,50
Інший сукупний дохід до оподаткування	30	0,00	-763	-0,09	-793	-0,09	-763	-0,09	-1109	-0,12	-346,00	-0,04
Загальний дохід	821311	100,00	896447	100,00	75136	0,00	896447	100,00	903386	100,00	6939,00	0,00

Таблиця 2.9

Аналіз складу, структури та динаміки витрат ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго» за 2017-2019 рр.

Показник	2017 р.		2018 р.		Відхилення (+,-)		2018 р.		2019 р.		Відхилення (+,-)	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	2018/2017 в:		сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	2019/2018 в:	
					Δ	%					Δ	%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	808641	97,22	923649	97,32	115008	0,09	923649	97,32	853747	94,47	-69902	-2,85
Адміністративні витрати	11143	1,34	14290	1,51	3147	0,17	14290	1,51	16592	1,84	2302	0,33
Витрати на збут	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші операційні витрати	8437	1,01	6987	0,74	-1450	-0,28	6987	0,74	25782	2,85	18795	2,12
Фінансові витрати	1992	0,24	2275	0,24	283	0,00	2275	0,24	5513	0,61	3238	0,37
Витрати від участі в капіталі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші витрати	1513	0,18	1892	0,20	379	0,02	1892	0,20	2066	0,23	174	0,03
Витрати з податку на прибуток	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього витрат	831726	100,00	949093	100,00	117367	0,00	949093	100,00	903700	100,00	-45393	0,00

Аналізуючи склад, структуру та динаміку доходів ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» за 2017-2019 рр. (табл. 2.14) було виявлено, що загальний дохід підприємства зріс на 82075 тис. грн. Дане збільшення відбулося за рахунок зростання чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 79078 тис. грн., інших фінансових доходів на 4886 тис. грн., а також – інших доходів на 5877 тис. грн. На кінець досліджуваного періоду загальний дохід підприємства складає 903386 тис. грн.

Найбільшу частку доходів у структурі ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» за аналізований період складає чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а саме 97,82%. Інший операційний дохід складає 0,94%, інші доходи – 0,81%, інші фінансові доходи – 0,55% питомої ваги сукупного доходу підприємства.

Аналізуючи склад, структуру та динаміку витрат ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» (табл. 2.10) бачимо, що сукупні витрати за період аналізу зросли на 71974 тис. грн. і на кінець 2019 р. складають 903700 тис. грн. Дані зміни відбулися за рахунок збільшення собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 45106 тис. грн., а також зростання інших операційних витрат на 17345 тис. грн.

Найбільшу частку у структурі на кінець 2019 р. займають собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), а саме 853747 тис. грн., або 94,47%. Інші операційні витрати займають 25782 тис. грн., або 2,85%, а адміністративні витрати – 16592 тис. грн., або 1,84% від сукупних витрат підприємства.

За результатами аналізу варто дати оцінку динаміки доходів та витрат ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго», що безпосередньо впливають на формування чистого прибутку, та проаналізувати динаміку окремих показників доходів і витрат підприємства за досліджуваний період у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз динаміки показників дослідження доходів та витрат ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» за 2017-2019 рр.

Показник	2017	2018	Відхилення (+,-), тис. грн.	Темп росту,%	2018	2019	Відхилення (+,-), тис. грн.	Темп росту,%
1. Доходи	821311	896447	75136	109,15	896447	903386	6939	100,77
2. Витрати	831726	949093	117367	114,11	949093	903700	-45393	95,22
3. Прибуток (збиток) від звичайної діяльності (п.1-п.2)	-10415	-52646	-42231	505,48	-52646	-314	52332	0,60
4. Середньорічна вартість активів	357330,5	369743,5	12413	103,47	369743,5	405295	35551,5	109,62
5. Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	804641	886421	81780	110,16	886421	883719	-2702	99,70
6. Рентабельність активів (п.3/п.4),%	-0,03	-0,14	-0,11	488,51	-0,14	0,00	0,14	0,54
7. Рентабельність продаж (п.3/п.5),%	-0,01	-0,06	-0,05	458,85	-0,06	0,00	0,06	0,60
8. Рентабельність витрат (п.3/п.2),%	-0,01	-0,06	-0,04	442,97	-0,06	0,00	0,06	0,63
9. Виручка від реалізації в 1 грн. доходів (п.5/п.1)	0,98	0,99	0,01	100,93	0,99	0,98	-0,01	98,93
10. Доходи на 1 грн. активів (п.1/п.4)	2,30	2,42	0,13	105,48	2,42	2,23	-0,20	91,93
11. Доходи на 1 грн. витрат (п.1/п.2)	0,99	0,94	-0,04	95,65	0,94	1,00	0,06	105,84

Спостерігаєм збільшення середньорічної вартості активів за період аналізу з 2017 по 2019 рр. на 47964,5 тис. грн.

Показники рентабельності активів, продаж та витрат ПOKBПТГ «Полтавтеплоенерго» мають від'ємні значення у 2017-2018 рр., а у 2019 р. близька до нуля, що свідчить про збитки понесені підприємством.

Виручка від реалізації в 1 грн. доходів за період аналізу практично не змінюється і складає на кінець 2019 р. 0,98 грн./грн.

Доходи на 1 грн. за період дослідження зазнають незначного скорочення, що свідчить про зниження прибутковості активів. Доходи на 1 грн. витрат мають тенденцію до зростання і на кінець 2019 р. складають 1%.

Висновки до розділу 2

Проаналізовано діяльність ПOKBПТГ «Полтавтеплоенерго». Аналіз фінансової стійкості показав, що ПOKBПТГ «Полтавтеплоенерго» має нестачу власних коштів на кінець аналізованого періоду, що свідчить про перевищення нормативу оборотних коштів над фактичною їх наявністю.

Основною причиною браку власних коштів комунального підприємства є наявність дебіторської заборгованості, недосягнення передбачуваного прибутку, нецільове використання власних оборотних коштів.

Коефіцієнт автономії також зменшується, що свідчить про нездатність ПOKBПТГ «Полтавтеплоенерго» вчасно погашати свої зобов'язання.

Відбувається зростання частки запозичених коштів та збільшення рівня залежності від залучених джерел та зниження фінансової автономії.

Власний капітал і кошти, залучені на довгостроковій основі, спрямовані на фінансування необоротних активів, тому для фінансування оборотних активів необхідно залучати позикові джерела фінансування. Така поведінка призводить до зниження фінансової стійкості.

Протягом 2018-2019 рр. комунальне підприємство має кризовий фінансовий стан. У майбутньому такий тип фінансової стійкості може призвести до банкрутства підприємства. Чинниками, що сприяли виникненню

даної ситуації могли бути: застаріле устаткування, дефіцит власних коштів, значна кількість запасів, непогашення кредитів та позик.

За результатами розрахунків 2018-2019 рр. баланс ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» вважаємо неліквідним, оскільки не виконуються умови ліквідності балансу підприємства, а також не виконується наступна умова ліквідності – $A1+A2+A3 > П1+П2+П3$.

Основні показники платоспроможності не відповідають нормативним значенням та знаходяться на критичному рівні, що свідчить про неплатоспроможність підприємства.

Підприємство за весь період має збитковість, а рівень сукупних витрат має постійну тенденцію до зростання.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО»

3.1. Оцінка рівня інноваційного розвитку підприємства

Оцінку рівня інноваційного розвитку ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго» здійснимо на основі методики Т.Бурмака [66]. Оцінка рівня інноваційного розвитку підприємства здійснюється за допомогою оцінки його конкурентоспроможності та потенціалу. Конкурентоспроможність підприємства розраховується за допомогою конкурентоспроможності послуг, що надається підприємством. Розрахунок здійснюється з урахуванням диференціації виробленої продукції, шляхом знаходження середньозваженого значення серед показників конкурентоспроможності по кожному виду послуг, де в якості вагових коефіцієнтів виступають обсяги реалізації відповідного виду послуг, конкурентоспроможність визначається за формулою за формулою (3.1):

$$K = \sum a_i \times k_i, \quad (3.1)$$

де K – конкурентоспроможність підприємства;

a_i – питома вага i -го виду продукції в загальному обсязі продажів;

k_i – конкурентоспроможність i -го виду продукції.

Розрахунок показника конкурентоспроможності по кожному виду продукції здійснюється за формулою (3.2) шляхом знаходження відношення параметричного і економічного індексів:

$$k_i = \frac{\Pi}{E}, \quad (3.2)$$

Параметричний індекс являє собою сукупну оцінку технічних (якісних) параметрів продукції, економічний - вартісних. У свою чергу, розрахунок зазначених індексів здійснюється шляхом складання приватних індексів по кожному оцінюваному параметру з урахуванням вагових коефіцієнтів. Перелік вартісних і технічних параметрів, а також вага кожного з параметрів встановлюється експертним шляхом [67].

Так в таблиці 3.1 наведено розрахунок показників конкурентоспроможності послуг ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго». ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» надає дві основні послуги – це виробництво, транспортування і постачання теплової енергії та надає послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води.

Таблиця 3.1

Розрахунок конкурентоспроможності перевезення ПOKBПТГ
«Полтаватеплоенерго»

Група послуг	Оцінка технічної складової (П)(в межах від 1 до 4)	Оцінка вартісної складової (Е) (в межах від 1 до 4)	Конкурентоспроможність послуг (кі)
виробництво, транспортування і постачання теплової енергії	2	3	0,66
централізоване опалення і постачання гарячої води	3	4	0,75

Ми можемо виявити, яка з послуг, що надається підприємством є найменш конкурентоспроможною. Згідно методики Т.Бурмака ми ототожнюємо конкурентоспроможність підприємства з конкурентоспроможністю його надання послуг на ринку. Розрахунок визначення рівня конкурентоспроможності послуг ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» наведено у таблиці 3.2.

Другою складовою оцінки інноваційного розвитку за Бурмаком є розрахунок інноваційного потенціалу.

Оцінка відбувається за рахунок комплексного аналізу підприємства за п'ятнадцятьма показниками, які відображають реальний стан розвитку підприємства. Оцінювання відбувається експертним методом, кожен показник оцінюється за шкалою від 0 до 10 [68].

Таблиця 3.2

Розрахунок конкурентоспроможності підприємства ПOKBПТГ
«Полтаватеплоенерго» за наданими послугами

Група послуг	Конкурентоспроможність послуг (k_i)	Питома вага послуги в загальному обсязі послуг (a_i)	Конкурентоспроможність підприємства (K)
виробництво, транспортування і постачання теплової енергії	0,66	0,41	$K = \Sigma(0,41 \times 0,66 + 0,75 \times 0,59) = 0,71$
централізоване опалення і постачання гарячої води	0,75	0,59	

Проведемо аналіз підприємства за організаційно-управлінськими, виробничими та ринковими показниками, результати оцінки інноваційного потенціалу підприємства наведемо в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Оцінка інноваційного потенціалу підприємства ПOKBПТГ
«Полтаватеплоенерго» [53]

№	Назва показника	Вага показника P_i	Кількісне значення критерію K_i (діапазон)	Значення критерію ПOKBПТГ «Полтаватеплокомуненерго»
1	2	3	4	5
а) Організаційно-управлінський потенціал підприємства				
1	Наявність і характеристики підрозділів аналізу, маркетингу, прогнозування, стратегічного планування та ін.	6	0-10	8
б) Кадровий потенціал підприємства				
2	Рівень освіти і кваліфікації менеджерів вищої ланки	9	0-10	9
3	Рівень освіти і кваліфікації менеджерів середньої ланки (керівники відділів)	7	0-10	9

Продовження табл.3.3

1	2	3	4	5
4	Середній вік працівників в основному виробництві	3	0-10	6
	в науково-технологічному секторі	4	0-10	6
	в управлінні	5	0-10	7
5	Доля затрат на навчання персоналу в загальновиробничих витратах	5	0-10	5
в) Виробничий і науково-технічний потенціал				
6	Вікова структура основного виробничого обладнання	6	0-10	5
7	Сертифікованість виробництва	5	0-10	9
8	Наявність на балансі та показники використання об'єктів інтелектуальної власності	10	0-10	7
9	Рівень технологій виробництва	8	0-10	7
10	Характеристики використовуваних інформаційних технологій (в проектуванні, конструюванні тощо)	8	0-10	8
г) Ринковий потенціал підприємства				
11	Структура споживачів продукції	8	0-10	9
12	Наявність і характеристики сервісних систем продажу, обслуговування і експлуатації продукції у споживачів	9	0-10	7
13	Участь у внутрішніх і міжнародних виставках, ярмарках, конкурсах	8	0-10	5
14	Показники рекламної діяльності (номенклатура рекламної продукції, доля затрат на рекламу в загальновиробничих витратах)	6	0-10	5

Оцінивши всі 14 показників, можемо розрахувати інноваційний потенціал підприємства за формулою (3.3):

$$\text{ПП} = \frac{\sum_{i=1}^n K_i \times P_i}{\sum_{i=1}^n P_i} = 764/112 = 6,82 \quad (3.3)$$

де K_i – числове значення i -го критерію;

P_i – ваговий коефіцієнт відповідного критерію;

n – кількість критерії оцінки.

Порівнюємо отримане значення з нормативним. Так співвідношеннями кількісних і якісних значень критеріїв, можна вважати інноваційний потенціал підприємства «високим», якщо розрахункове значення його ПП знаходиться в межах 8 – 10, «середнім», якщо ПП отриманий в інтервалі 4 – 7,9, і «низьким» при $\text{ПП} < 4$. Отже значення ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго» 6,82 відповідає середньому рівню інноваційного потенціалу.

І останнім етапом у методиці Бурмака є підрахунок рівня розвитку підприємства, що приймає вигляд формули (3.4):

$$P_p = \sqrt{0,58P_k^2 + 0,42 P_{\Pi}^2}, \quad (3.4)$$

де P_p – рівень розвитку підприємства, част. од.;

P_k – рівень конкурентоспроможності підприємства, част. од.;

P_{Π} – рівень потенціалу підприємства, част. од.;

$$P_p = \sqrt{0,58 \times 0,72^2 + 0,42 \times 0,682^2} = 0,704$$

Отже, оскільки рівень розвитку може приймати значення від 0 до 1, можемо стверджувати, що ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго» має вище середнього рівень інноваційного розвитку, тому доцільним буде запропонувати заходи для покращення цього показника.

У інноваційному розвитку існує два типи компаній: лідери та послідовники. Залежно від стратегії, підприємства можна вирахувати до якого типу відноситься підприємство. Для цього проведемо аналіз, результати якого наведені у таблиці 3.4 [69].

Таблиця 3.4.

Показники інноваційної активності підприємства ПОКВПТГ
«Полтаватеплоенерго»

Показник	Розрахунок	Відповідність результату стратегії	Висновки
1	2	3	4
Коефіцієнт забезпечення інтелектуальною власністю (K_{ic})	$K_{ic} = \frac{B_i}{A_{па}} = 0/0=0$ <p>де B_i – інтелектуальна власність, грн.; $A_{па}$ – інші позаоборотні активи, грн.</p>	$K_{ic} \geq 0,1$ – стратегія лідера; $K_{ic} \leq 0,09$ – стратегія послідовника	стратегія послідовника
Коефіцієнт персоналу, зайнятого в НДДКР ($K_{пр}$)	$K_{пр} = \frac{П_n}{Ч_n} = 15/528 = 0,028$ <p>де $П_n$ – число зайнятих в сфері НДДКР, осіб; $Ч_n$ – середня чисельність працівників підприємства, осіб.</p>	$K_{пр} \geq 0,20$ – стратегія лідера; $K_{пр} \leq 0,19$ – стратегія послідовника	стратегія послідовника
Коефіцієнт власності, призначеної для НДДКР ($K_{нв}$)	$K_{нв} = \frac{O_{дп}}{O_{вп}} = \frac{0}{0} = 0$ <p>де $O_{дп}$ – вартість дослідно-приборного обладнання, грн. $O_{вп}$ – вартість виробничого обладнання, грн.</p>	$K_{нв} \geq 0,25$ – стратегія лідера; $K_{нв} \leq 0,24$ – стратегія послідовника	стратегія послідовника
Коефіцієнт освоєння нової техніки ($K_{от}$)	$K_{от} = \frac{O_{Фн}}{O_{Фср}} = \frac{6516}{44206,5} = 0,14$ <p>де $O_{Фн}$ – вартість нових введених основних фондів, грн. $O_{Фср}$ – середньорічна вартість основних виробничих фондів, грн.</p>	$K_{от} \geq 0,35$ – стратегія лідера; $K_{от} \leq 0,34$ – стратегія послідовника	стратегія послідовника
Коефіцієнт впровадження нової продукції ($K_{вп}$)	$K_{вп} = \frac{ВР_{нп}}{ВР_{заг}} = \frac{156}{32776} = 0,005$ <p>де $ВР_{нп}$ – виручка від продажу нової, удосконаленої або виготовленої за новою технологією продукції, грн.; $ВР_{заг}$ – загальна виручка від продажу всієї продукції, грн.</p>	$K_{вп} \geq 0,45$ – стратегія лідера; $K_{вп} \leq 0,44$ – стратегія послідовника	стратегія послідовника

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4
Коефіцієнт інноваційного зростання ($K_{із}$)	$K_{із} = \frac{I_{дп}}{I_{заг}} = \frac{30}{237} = 0,12$ де $I_{дп}$ – вартість науково-дослідницьких та навчальних інвестиційних проектів, грн.; $I_{заг}$ – загальна вартість інших інвестиційних витрат, грн.	$K_{із} \geq 0,35$ – стратегія лідера; $K_{із} \leq 0,34$ – стратегія послідовника	стратегія послідовника

Аналіз інноваційної активності підприємства демонструє, що підприємство знаходиться на низькому рівні, оскільки усі показники увійшли в категорію стратегії послідовника. Розраховані показники ляжуть в основу подальшого виявлення проблем інноваційного розвитку підприємства. Існує необхідність виявлення проблем ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго».

Перш за все, сформуємо перелік проблем організаційно-економічного забезпечення інноваційного розвитку у таблиці 3.5. Кожну з проблем оцінимо експертним методом від 0 до 10 для кращого розуміння, які з виявлених проблем є найгострішими та потребують негайного реагування.

Таблиця 3.5

Перелік проблем ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго»

Виявлені при аналізі підприємства проблеми, які потребують вирішення	Оцінка, у балах від 0 до 10
1. Низька доля затрат на навчання персоналу.	6
2. Недостатня кількість кваліфікованих кадрів, велика завантаженість існуючих спеціалістів	8
3. Низька конкурентоспроможність послуг	8
4. Наявність великої кількості індивідуального опалення	7
5. Порівняно невисока доля затрат підприємства на інноваційну діяльність.	6

Подолання вищезазначених проблем може сприяти розвитку підприємства ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» в найближчій перспективі.

3.2. Економічне обґрунтування доцільності реалізації інноваційного проекту та його фінансового забезпечення

Пропонується впровадження проекту модернізації системи теплопостачання у м. Полтава.

Проект складається з двох основних блоків:

I. Модернізація системи теплопостачання котельні по вул. Цюлковського, 36:

– модернізація та реконструкція обладнання котельні зі встановленням економайзера, влаштуванням незалежної схеми теплопостачання та переведенням в автоматизований режим роботи;

– реконструкція магістральних теплових мереж протяжністю близько 9 км у двохтрубному вимірі з використанням попередньоізольованих труб \varnothing 219-820 мм;

– встановлення ІТП – 361 шт.;

Встановлена потужність котельні 250 Гкал/год, опалює близько 27% споживачів м. Полтава.

II. Інші заходи:

– реконструкція котельні по вул. Володарського, 7 із запровадженням індивідуальних теплових пунктів в кількості 92 шт.;

– запровадження індивідуальних теплових пунктів у 14 будинках, теплопостачання яких здійснюється котельнею по вул. Леніна, 91;

– реконструкція котельні по вул. Медична, 1 із запровадженням котла, що працює на біомасі.

Реалізація проекту дозволить:

– покращити якість, надійність теплопостачання;

– підвищити ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів за рахунок виведення з експлуатації морально та технічно застарілого обладнання;

– встановити сучасне обладнання з прогресивними характеристиками;

– впровадити системи автоматичного управління виробництвом, транспортуванням і розподілом тепла.

Впровадження проекту дасть змогу:

- щорічно економити близько 15 000 тис. куб. м природного газу;
- скоротити споживання електроенергії, води;
- зменшити витрати на оплату праці;
- скоротити викиди CO₂ майже на 23 тис. тон.

На рис. 3.1. наведено перелік заходів та необхідні витрати для проведення модернізації виробництва.

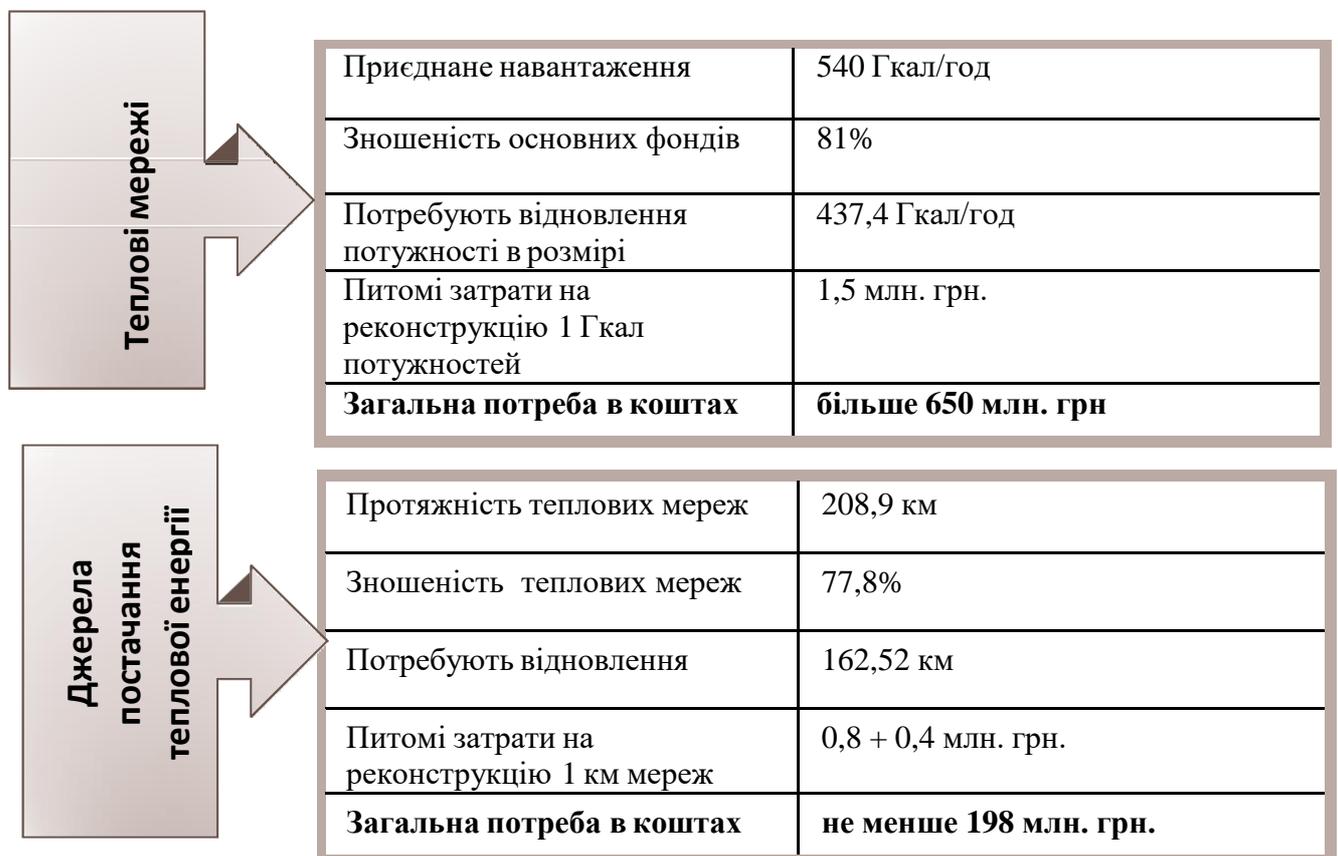

Рис. 3.1. Оцінка необхідних витрат для модернізації виробництва

Отже сумарні потреби в коштах на відновлення фондів – понад 840 млн. грн. при цьому Річні витрати підприємства на здійснення поточних, капітальних ремонтів та реконструкцій не перевищують 35 млн. грн.

При цьому можна виділити наступні завдання модернізації та реконструкції:

1. покращення технічного стану систем теплопостачання.
2. Автоматизація процесів виробництва та споживання тепла.
3. Підвищення енергоефективності та зменшення споживання ПЕР.
4. Економічне стимулювання споживача до енергозбереження.
5. Зниження собівартості виробництва.
6. Покращення якості та надійності послуг теплопостачання.

Звичайно головною проблемою залишається джерела фінансування даного проекту. Так, шляхами забезпечення фінансування можуть бути:

Тарифні кошти;

Концесії та програми державноприватного партнерства;

Кредити вітчизняних фінансових організацій;

Кредити міжнародних фінансових організацій.

Угода про підготовку кредитного фінансування між ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго», ЄБРР, Полтавською ОДА, Полтавською міською радою, перелік умов та термінів фінансування проекту «Модернізація системи теплопостачання м. Полтава» якою визначено основні умови надання кредиту:

- кредит ЄБРР – 15 млн. євро;
- кредит ЄБРР – Фонду чистих технологій – 4 млн. євро;
- грант ЕБР – 5 млн. євро;
- місцевий внесок – 4,5 млн. євро;
- строк кредитування – до 13 років включно з трьохрічною відстрочкою та десятирічним терміном погашення основної суми боргу;
- розмір процентної ставки – шестимісячна ставка EURIBOR + Маржа;
- маржа – кредит ЄБРР – 6% на рік з можливістю зниження та кредит ЄБРР ФЧТ – 0,75% на рік;
- одноразова комісія на момент підписання Кредитного договору – 1,2% від суми кредиту;

– забезпечення – фінансова гарантія міста Полтави.

На рисунку 3.2. наведено розподіл коштів серед основних інвесторів проекту.

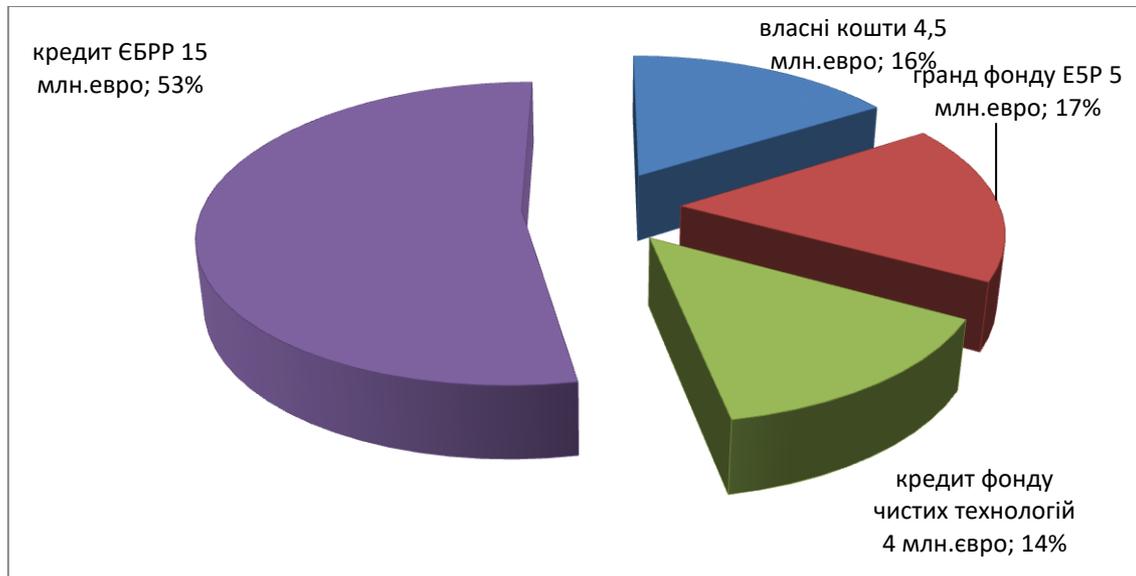

Рис. 3.2. Фінансування проекту модернізації теплопостачання основними інвесторами

Все це передбачає певний перелік заходів, а саме:

- Реконструкція системи теплопостачання мікрорайонів Алмазний, Сади-1, Сади-2, Сади-3 (котельня Ціолковського, 36)
- Реконструкція котельні по вул. Володарського, 7в з котлами ДКВР
- Реконструкція котелень з котлами НІСТУ-5
- Переведення котельні по вул. Курчатова, 11 на біопаливо

Обґрунтування запропонованих аходів та їх фінансове забезпечення наведені в таблицях 3.6-10 та рисунку 3.3-3.5.

Таблиця 3.6

Реконструкція системи теплопостачання мікрорайонів Алмазний, Сади-1,
Сади-2, Сади-3 (котельня Ціолковського, 36)

Назва заходу	Орієнтовна вартість впровадження, тис.€	Передпроектні рішення	Економія природногогазу, тис.м ³ /рік
Капітальний ремонт котла ПТВМ-50	275,0	Виконання капітального	560,25
Заміна пальників на 3-х котлах ПТВМ-50 з автоматизацією процесу	1100,0	Заміна пальників на сучасні фірми Oilon або аналогічної	747,00
Заміна системи хімводопідготовки	280,0		
Заміна мережних насосів	500,0	Заміна насосів на сучасні зразки	1959 МВт·год
Реконструкція магістральних теплових мереж	6226,0	Реконструкції магістральних теплових мереж передбачає використаннясучасних сталевих попередньо-ізольованих трубопроводів	1 228,76
Впровадження системи автоматизації центральних теплових пунктів з заміною технологічногообладнання	1500,0	Реконструкція ЦТП з організацією автоматичного погодозалежного керування, регулювання відпуску тепла та обліком спожитої теплової енергії	4997,45
Впровадження системи автоматизації індивідуальних теплових пунктів з заміною технологічного обладнання та встановленням вузлів обліку теплової енергії	3160,0	Влаштовуються ІТП у споживачів з автоматичним погодозалежним керуванням, регулюванням відпуску тепла та обліком спожитої теплової енергії	2420,29
Всього	13 041,0		9953,76

Результати отриманої економії після впровадження заходів наведені у таблиці 3.7

Таблиця 3.7

Очікувані результати від впровадження заходів на котельня
Ціолковського, 36

Річне споживання енергоресурсів	До реконструкції	Після реконструкції	% зниження
Природний газ, млн.м ³	35,04	25,09	28,4
Електроенергія, млн.кВт·год	6,42	4,46	30,5
Вартість енергоносіїв, млн.грн.	97,23	69,86	28,1
Загальні експлуатаційні витрати (з енергоносіями), млн.грн.	114,23	86,86	24,0

Отже, як свідчать розрахунки таблиці 3.7 підприємство зможе отримати скорочення природного газу на 28,4 %, електроенергії на 30,5 %, зекономити 28,1 млн.грн. та скоротити експлуатаційні витрати на 24 млн.грн.

Таблиця 3.8

Реконструкція котельні по вул. Володарського, 7в з котлами ДКВР

Назва заходу	Орієнтовна вартість впровадження тис.€	Передпроектні рішення	Економія природного газу, тис. м ³ /рік
Котельня по вул. Володарського, 7в	1870	Заміна котлів на сучасні типу Viessmann / Buderus з ККД не менше 94%	198,90

Щодо реконструкції котельні на вул. Володарського, 7, то впровадження даного заходу сприятиме економії майже 200 тис. м³/рік природного газу.

В таблиці 3.9 наводиться характеристика заміни котлів у котельнях міста Полтава. Загальна економія природного газу становитиме 734,97 тис. м³/рік.

Таблиця 3.9

Реконструкція котелень з котлами НІСТУ-5

Адреса котельні	Орієнтовна вартість впровадження, тис.€	Передпроектні рішення	Економія природного газу, тис.м ³ /рік
котельня Фрунзе,20	104,1	Заміна котлів на сучасні типу Viessmann / Buderus3 (ККД до 94%)	31,95
котельня Ст.Кондратенка,5/9	227,78		43,95
котельня Чапаєва,13	75,9		17,41
котельня Коцюбинського,2а	143,55		55,36
котельня Клінкерна,1	56,1		15,62
котельня Жовтнева,7	189,3		64,61
котельня Леніна,127а	167,48		62,85
котельні Леніна,2/5 та Леніна,37	359,1		137,60
котельня 60 років Жовтня,4	273,83		125,32
котельня Горького,3	174,08		53,87
котельня Спартака,8	294,08		126,43
Всього	2065,3		

Таблиця 3.10

Переведення котельні по вул. Курчатова, 11 на біопаливо

Назва заходу	Орієнтовна вартість впровадження тис.€	Передпроектні рішення	Економія природного газу, тис. м ³ /рік
Котельня по вул. Курчатова, 11	2000,0	Заміна котлів на твердопаливні	4787,4

Переведення даної котельні на біопаливо надасть можливість скоротити 4787,4 тис. м³/рік природного газу. Звичайно впровадження цих заходів вимагає виконання певних вимог. Так на рис. 3.3-3.5 наведені вимоги та певні зобов'язання ПОКВП «Полтаватеплоенерго» для отримання міжнародного гранту.

Розмір позики	<p>до 19 млн. євро, в тому числі:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ 15 млн. євро - кредит ЄБРР ✓ 4 млн. євро – кредит Фонду Чистих Технологій
Строк кредиту	<p>13 років включно з трьохрічною відстрочкою та десятирічним терміном погашення основної суми боргу</p>
Процентнаставка	<ul style="list-style-type: none"> ✓ за кредитом ЄБРР - 6,0% річних разом з 6-місячною ставкою Euribor ✓ за кредитом Фонду Чистих Технологій – 0,75% річних разом з 6-місячною ставкою Euribor ✓ одноразова комісія – 1,2% від суми кредиту ✓ комісія за резервування – 0,6% річних на суму невиданих коштів кредиту
Забезпечення	<p>фінансова гарантія м. Полтави у відповідності до чинного законодавства України</p>
<p>На провадження індивідуальних теплових пунктів Фондом Е5Р виділяється грант в розмірі 5 млн.євро.</p>	

Рис. 3.3. Основні умови надання кредиту ЄБРР

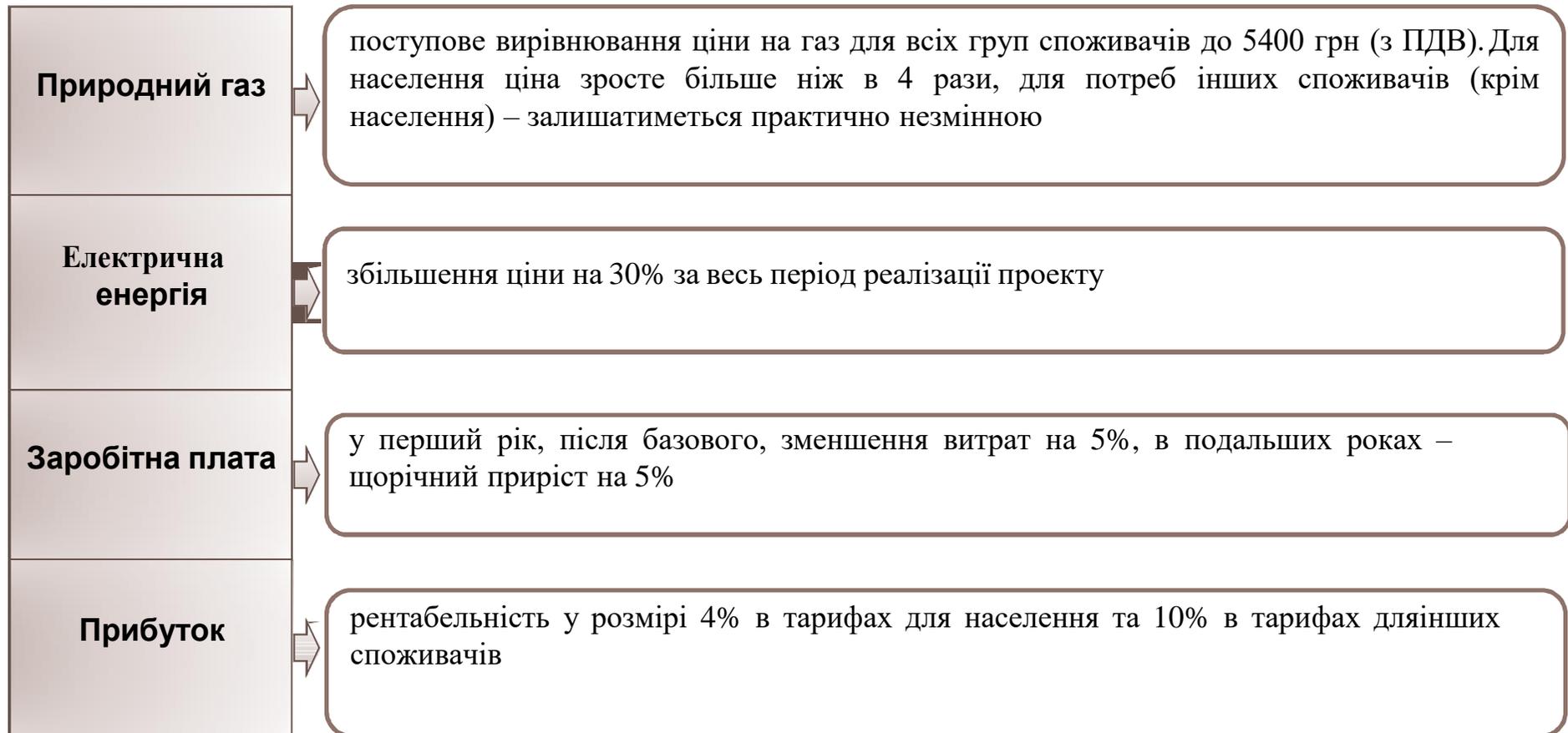

Рис. 3.4 Сценарій ЄБРР

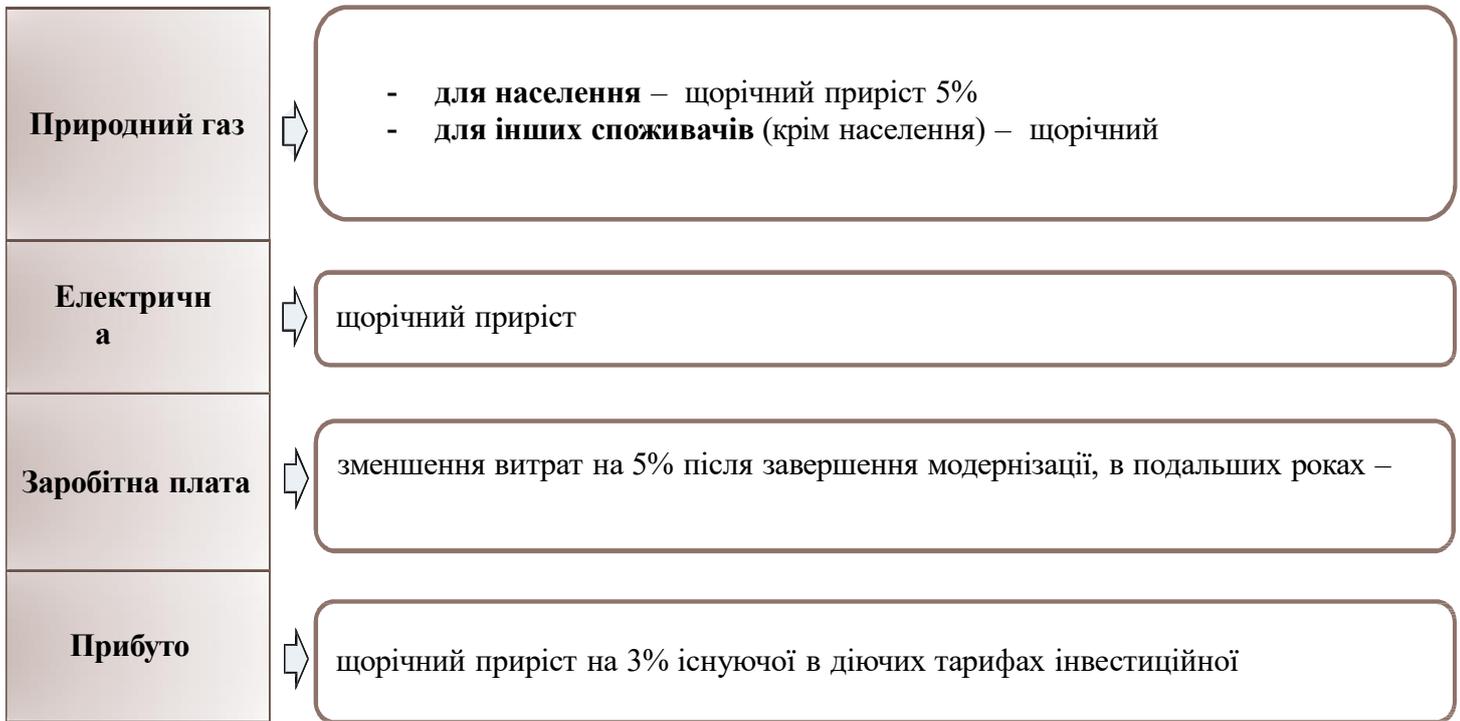

Рис. 3.5. Сценарій ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго»

Висновки до розділу 3

Отже результати проведені у даному розділі свідчать про те, що ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго» надає дві основні послуги виробництво, транспортування і постачання теплової енергії та надає послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води майже 200 тисячам жителів міста (зокрема, гарячою водою користується близько 150,3 тисяч споживачів). Встановлено, що основними складовими інноваційного розвитку ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго» має показники вище середнього. Але, фінансовий стан даного підприємства вимагає негайного впровадження інноваційного проекту. Так, на ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго» запропоновано впровадження спільного проекту ЄБРР та ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго» «Модернізація системи тепlopостачання м. Полтава». Визначено, що проект буде складатися з двох блоків. Загальна вартість проекту складає 850 млн.грн., при цьому очікується суттєва економія ресурсів.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи результати дослідження можна дійти наступних висновків.

На початковому етапі роботи було здійснено аналіз поняття «інноваційний розвиток підприємства» та проведено його порівняльний аналіз. Встановлено, що в більшості випадків, як у дослідженнях вітчизняних, так і іноземних науковців термін «інноваційний розвиток» використовується, коли йдеться про відповідний тип розвитку на макрорівні і проводяться дослідження щодо механізму реалізації науково-технічного прогресу в процесі економічного розвитку країни, регіону, формування так званої економіки знань, пошуку нових джерел економічного зростання, побудови державної інноваційної моделі розвитку тощо. З'ясовано, що інноваційному розвитку притаманні деякі властивості. Інноваційний розвиток складається з інноваційного процесу та інноваційного потенціалу підприємства. Також встановлено, що існують різні напрями інноваційного розвитку. Вибір напрямків інноваційного розвитку – одна з найважливіших стадій ухвалення суб'єктами господарювання економічних, передусім управлінських, рішень, що полягає у виборі одного з альтернативних варіантів інноваційного розвитку на основі відповідності його критеріям оптимальності. Для того, щоб обрати певний напрямок інноваційного розвитку, менеджерам підприємства необхідно визначити та оцінити силу впливу факторів успіху інноваційного розвитку.

Вибір напрямів інноваційного розвитку здійснюється за допомогою певних етапів. Крім того, необхідно врахувати багато чинників, які сприяють або протидіють розвитку інноваційних процесів, а саме економічні, технологічні, політико–правові, організаційно–управлінські, соціально–психологічні та культурні.

Інноваційний розвиток сприяє досягненню довгострокової фінансової стабільності.

Стабільність – це міцність та надійність цілісної системи, її зв'язків та спроможність навіть при зміні внутрішніх та зовнішніх умов ефективно адаптуватись та підтримувати заданий рівень основних параметрів.

В узагальненому вигляді фінансова стабільність підприємства являє собою комплексну категорію, що характеризує стан, структуру та напрями використання фінансових ресурсів підприємства, здатність його виконувати свої зобов'язання, а також ступінь захищеності капіталу від фінансових ризиків та можливість забезпечувати розширення діяльності без збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування. Фінансова стабільність має певні ознаки та складається з ряду закладів, що які сприяють підвищенню її рівня.

В аналітичній частині роботи було визначено рівень фінансової стійкості ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго», виявлено нестачу власних коштів на кінець аналізованого періоду, що свідчить про перевищення нормативу оборотних коштів над фактичною їх наявністю.

Основною причиною браку власних коштів комунального підприємства є наявність дебіторської заборгованості, недосягнення передбачуваного прибутку, нецільове використання власних оборотних коштів.

Коефіцієнт автономії також зменшується, що свідчить про нездатність ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» вчасно погашати свої зобов'язання.

Відбувається зростання частки запозичених коштів та збільшення рівня залежності від залучених джерел та зниження фінансової автономії.

Власний капітал і кошти, залучені на довгостроковій основі, спрямовані на фінансування необоротних активів, тому для фінансування оборотних активів необхідно залучати позикові джерела фінансування. Така поведінка призводить до зниження фінансової стійкості.

Протягом 2018-2019 рр. комунальне підприємство має кризовий фінансовий стан. У майбутньому такий тип фінансової стійкості може призвести до банкрутства підприємства. Чинниками, що сприяли виникненню даної ситуації могли бути: застаріле устаткування, дефіцит власних коштів, значна кількість запасів, непогашення кредитів та позик.

За результатами розрахунків 2018-2019 рр. баланс ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» вважаємо неліквідним, оскільки не виконуються умови ліквідності балансу підприємства, а також не виконується наступна умова ліквідності – $A1+A2+A3 > П1+П2+П3$.

Виявлено нестачу коштів для забезпечення безперебійної діяльності за рахунок постійних фінансових ресурсів. Це створює ризик втрати ліквідності і стійкості. Для фінансування поточної діяльності і забезпечення безперебійності операційного процесу необхідно залучати сторонні фінансові ресурси.

Короткострокові зобов'язання знаходяться на одному рівні з поточними активами підприємства.

Підприємство не в змозі погасити свої найбільш строкові зобов'язання найближчим часом за рахунок високоліквідних активів та активів, що швидко реалізуються.

За результатами розрахунку основних показників поточної платоспроможності ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» за 2017-2019 рр. можна зробити наступні висновки:

- підприємству бракує власних коштів для поточної діяльності;
- зменшуються фінансові ризики ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго»;
- існує реальна можливість втрати платоспроможності підприємством у найближчі 3 місяці.

Основні показники платоспроможності не відповідають нормативним значенням та знаходяться на критичному рівні, що свідчить про неплатоспроможність підприємства.

Чистий грошовий потік підприємства має від'ємні значення, що свідчить про недостатність поточних надходжень для здійснення платежів. Існує ризик повної втрати платоспроможності.

Аналізуючи склад, структуру та динаміку доходів ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» за 2017-2019 рр. (табл. 2.12) було виявлено, що загальний дохід підприємства зріс на 82075 тис. грн. Дане збільшення відбулося за рахунок зростання чистого доходу від реалізації продукції (товарів

робіт, послуг) на 79078 тис. грн., інших фінансових доходів на 4886 тис. грн., а також – інших доходів на 5877 тис. грн. На кінець досліджуваного періоду загальний дохід підприємства складає 903386 тис. грн.

Найбільшу частку доходів у структурі ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго» за аналізований період складає чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а саме 97,82%. Інший операційний дохід складає 0,94%, інші доходи – 0,81%, інші фінансові доходи – 0,55% питомої ваги сукупного доходу підприємства.

Аналізуючи склад, структуру та динаміку витрат ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго» бачимо, що сукупні витрати за період аналізу зросли на 71974 тис. грн. і на кінець 2019 р. складають 903700 тис. грн. Дані зміни відбулися за рахунок збільшення собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 45106 тис. грн., а також зростання інших операційних витрат на 17345 тис. грн.

Найбільшу частку у структурі на кінець 2019 р. займають собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), а саме 853747 тис. грн., або 94,47%. Інші операційні витрати займають 25782 тис. грн., або 2,85%, а адміністративні витрати – 16592 тис. грн., або 1,84% від сукупних витрат підприємства.

Спостерігаємо збільшення середньорічної вартості активів за період аналізу з 2017 по 2019 рр. на 47964,5 тис. грн.

Показники рентабельності активів, продаж та витрат ПОВПТГ «Полтаватеплоенерго» мають від'ємні значення у 2017-2018 рр., а у 2019 р. близька до нуля, що свідчить про збитки понесені підприємством.

В практичній частині роботи було здійснено визначення рівня інноваційного розвитку підприємства. Так, за складовою конкурентоспроможності встановлено, що підприємство більш конкурентоспроможне за наданням послуг з централізованого опалення і постачання гарячої води. Друга складова інноваційного розвитку, а саме розрахунок інноваційного потенціалу показав, що підприємство має показники

вище середнього. Аналіз показників інноваційної активності свідчить про те, що підприємство знаходиться на низькому рівні, оскільки усі показники увійшли в категорію стратегії послідовника.

В роботі запропоновано впровадження спільного інноваційного проекту ЄБРР та ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго» «Модернізація системи теплопостачання м. Полтава». Загальна вартість проекту оцінюється в 850 млн.грн. впровадження буде здійснюватися у два етапи. Наведена детальна характеристика всіх заходів та їх фінансове забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамешин А.Е., Вороніна Т.П., Молчанова О.П., Тихонова Е.А., Шленов Ю.В. Інноваційний менеджмент: підручник. / під.ред. О.П. Молчанової. М.: ВітаПрес, 2001. – 448 с.
2. Захарченко В.І. , Корсікова Н.М., Меркулов М.М. . Інноваційний менеджмент. Теорія і практика в умовах трансформації економіки :навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури – 2012, 446 с.
3. Організаційно–економічний механізм управління інноваційноінвестиційною спроможністю підприємства. Полозова Т.В. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. – 126 с.
4. Закон України "Про інноваційну діяльність" [Електронний ресурс] /. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> .
5. Інноваційний менеджмент [Електронний ресурс] : навч. посіб. / С. В. Гарбуз, Т. Є. Пенкіна, Л. М. Хоменко, Т. О. Соболева ; М–во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун–т ім. Вадима Гетьмана». – Електрон. текстові дані. – Київ : КНЕУ, 2013. – 667 с.
6. Бурмака Т. М., Оцінка рівня розвитку підприємства/ Т. М. Бурмака // Науковий вісник будівництва., Вип. №27 – Х. ХДТУБА, 2004, с. 263–268.
7. Соболева Г. Г. Інноваційний розвиток компанії як фактор підвищення її конкурентоспроможності / Г. Г. Соболева, Н. М. Матвєєва // Причорноморські економічні студії. – 2019. – Вип. 44. – С. 58–61.
8. Боняр С. М. Систематизація факторів впливу на інноваційний розвиток підприємства в сучасних економічних умовах / С. М. Боняр, О. М. Аляб'єва // Проблеми економіки. – 2019. – № 3. – С. 77–83.
9. Сорока А. М. Інноваційний розвиток як механізм управління конкурентоспроможності телекомунікаційних підприємств / А. М. Сорока // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2019. – № 1. – С. 97–102.

10. Лесік І. М. Інноваційний розвиток інфраструктури та стала індустріалізація / І. М. Лесік // Науковий вісник Івано–Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія : Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. – 2019. – № 1. – С. 109–116.

11. Бубенко П. Т. Конспект лекцій з курсу «Інноваційний розвиток підприємства» (для студентів денної та заочної форм навчання освітнього рівня магістр спеціальностей 051 – Економіка. Економіка підприємства і 071 – Облік і оподаткування. Облік і аудит) / П. Т. Бубенко, М. С. Владимірова; Харків. нац. ун–т міськ. госп–ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 138 с.

12. Харів П. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: [монографія]/ П. Харів. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 410 с.

13. Наукова та інноваційна діяльність України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/exsp2017/10/183pdf.zip>.

14. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002р. № 40– IV: [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

15. Про Концепцію науково–технологічного і інноваційного розвитку України : Постанова Верховної Ради України від 13.07.1999 № 916–XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 37. – С. 770– 776.

16. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України // Урядовий кур’єр. – 2003. – № 32. – С. 57–68.

17. Державне регулювання інноваційної діяльності: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://tc.nusta.com.ua/Kursi_2013/8_SQL/sqldk/01/temu/t_2013/114.htm–напис з екрану.

18. Дудар Т.Г., Мельниченко В.В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб.: – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 250с.

19. Ватченко О. Б., Ватченко Б. С., Черевко О.Л. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. Ун–т мит. справи та фінансів. Дніпро : Акцент. 2017. 403 с.
20. Васильців Т. Г., Городня Т. А., Заярна Н. М. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. Укоопспілка. Львів. торг.–екон. ун–т. Львів : Вид–во Львів. торг.–екон. ун–ту. 2016. 511 с.
21. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи : навч. посібн. Суми : ВІД «Університетська книга». 2005. 185 с.
22. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. [Федоренко В. Г. та ін. ; за ред. В. Г. Федоренка та ін.] ; Київ. нац. ун–т буд–ва і архітектури. Київ : ДКС центр. 2014. 352 с.
23. Павлова В. А., Татарінов В. В., Жукова А. Г. Інноваційний розвиток підприємства : організація, оцінка потенціалу, ефективність [Текст] : монографія. Дніпропетр. ун–т ім. Альфреда Нобеля. Д. : [б. в.]. 2013. 199 с.
24. Попов В. Ю. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. Київ : Консультант. 2017. 232 с.
25. Пугач М. А. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. для студентів ВНЗ. [А. М. Пугач та ін.]. Миколаїв : Швець В. М. [вид.]. 2018. 347 с.
26. Шкарлет С. М., Ільчук В. П. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. Черніг. нац. технол. ун–т. Чернігів : Черніг. нац. технол. ун–т. 2015. 307 с.
27. Смовженко Т. С. Кузнєцова А. Я., Шмігельська З. К. Інноваційна діяльність малого і середнього бізнесу: основні засади управління: монографія / за ред.. Т. С. Смовженко. УБС НБУ (Київ), Інститут регіональних досліджень НАН України, 2010. 198 с.
28. Інноваційний розвиток системи органів публічної влади: стратегічний підхід : навч. посіб. / С. А. Попов, Г. О. Панченко. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2018. – 220 с.

29. Ватченко О. Б., Ватченко Б. С., Черевко О.Л. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. Ун–т мит. справи та фінансів. Дніпро : Акцент. 2017. 403 с.

30. Васильців Т. Г., Городня Т. А., Заярна Н. М. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. Укоопспілка. Львів. торг.–екон. ун–т. Львів : Вид–во Львів. торг.–екон. ун–ту. 2016. 511 с.

31. Гриньов А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління / А. В. Гриньов. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2003. – 308с.

32. Гришин В. В. Управление инновационной деятельностью в условиях национальной экономики : учебн. пособ. / В. В. Гришин. – М. : Издательско–торговая корпорация "Дашков и Ко", 2009. – 368 с.

33. Яцун Л.М. Етапи життєвого циклу інновацій підприємств харчування / Л.М. Яцун, О.В. Борисова // Вісник ДонДУЕТ. – Донецьк : ДонДУЕТ, 1999. – № 1. – С. 79–85.

34. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. [Федоренко В. Г. та ін. ; за ред. В. Г. Федоренка та ін.] ; Київ. нац. ун–т буд–ва і архітектури. Київ : ДКС центр. 2014. 352 с.

35. Літвінова І. М. Інноваційний розвиток підприємства: інформаційне забезпечення : монографія. Східноукр. нац. ун–т ім. Володимира Даля. Лисичанськ : ПромЕнерго. 2015. 228 с.

36. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України № 3769–ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 7. – С. 32–48.

37. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : За–кон України // Урядовий кур’єр. – 2003. – № 32. – С. 57–68.

38. Економічне зростання та економічний розвиток. Джерела та фактори економічного зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/14nebava_teoriya_makroekonomiki/12.htm

39. Закон України про «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.

40. Проблеми та пріоритети формування інноваційної моделі розвитку економіки України / Я. А. Жаліло, С. І. Архієреєв, Я. Б. Базилюк та ін. – К. : НУСД, 2006. – 120 с.

41. Попов В. Ю. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. Київ : Консультант. 2017. 232 с.

42. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми : монографія / М. Є. Рогоза, К. Ю. Вергал. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 136 с.

43. Головінов О. М. Інноваційна активність і інноваційні процеси в національній економіці / О. М. Головінов // Економіка та держава. – 2013. – № 6. – С. 4–8.

44. Сизоненко В. О. Фінансування інноваційно орієнтованої економіки в умовах інституціональної невизначеності / В. О. Сизоненко // Фінанси України. – 2013. – № 5. – С. 80–89.

45. Пахомов С. Ю. Економічне зростання в контексті інституціоналізму / С. Ю. Пахомов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 4. – С. 11–16.

46. Набатова О. О. Джерела і особливості інституціоналізації соціальних інновацій у трансформаційній економіці / О. О. Набатова // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Сер. Економічні науки. – 2011. – № 3 (51). – С. 234–240.

47. Івашина С. Ю. Соціально-інституціональні аспекти економічної трансформації / С. Ю. Івашина, О. Ф. Івашина // Проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С. 309–314.

48. Ватченко О. Б. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посібник / О. Б. Ватченко, Б. С. Ватченко, О. Л. Черевко . – Дніпро : Акцент ПП, 2017. – 404 с.

49. Теоретичні засади формування і реалізації інноваційного потенціалу в розвитку економіки / Володін С.А., Чекамова О.І. // Економіка АПК. – 2017. – № 5 – С. 65
50. Марія Лазарті Смільве бачення. Створення основи для інновацій // Інформаційний бюлетень з міжнародної стандартизації. – 2012. – № 1. – С. 77–78.
51. Прокладаючи дорогу інноваціям // Інформаційний бюлетень з міжнародної стандартизації. – 2011. – № 4. – С. 156–158.
52. Семенова, В. Г. Інноваційний розвиток підприємств в контексті диверсифікації діяльності. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць / За ред. М. І. Звєрякова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2019. № 2–3 (70–71). С. 219–226.
53. Безчасний Л., Мельник В. Інноваційна модель економічного розвитку України. Журнал європейської економіки. 2018. Т. 2. №. 3. С. 303–315.
54. Дугінець Г. Інтеграція України у глобальні ланцюги вартості: інноваційний аспект. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. КНТЕУ. №6 (95). 2017 С.48–58.
55. Івченко Н. В., Волинець Л. М. Сучасний стан інноваційного розвитку в Україні. 2018.
56. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. К., 2015. 336 с.
57. Луцків О. М. Напрями взаємодії України та ЄС в інноваційній сфері : експертний коментар. ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2015. 7 с. Режим доступу: <http://ird.gov.ua/irdp/e20150101.pdf>
58. Мешко Н., Щитов Д. Високотехнологічні послуги як інноваційний фактор розвитку світового господарства в умовах глобальної економічної інтеграції. Вісник Дніпропетровського ун-ту. Серія: Менеджмент інновацій. 2016. №.24, вип.6. С.87–94.

59. Никифорок Г.Й. Міжнародний досвід підтримки інноваційного розвитку та можливості його використання в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>.

60. Орловська Ю. В., Морозова С.А. Кластеризація країн європейського простору за рівнем інноваційного розвитку. Економічний простір: Збірник наукових праць. № 137. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2018. С.17–32.

61. Розвиток малого і середнього підприємництва в Україні: проблеми, потреби, перспективи. К.: Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва, 2015. 44 с.

62. Шипуліна Ю., Костик К. Шляхи розвитку інноваційної діяльності України в глобалізованому економічному просторі. Механізм регулювання економіки, №4. 2013. С. 51–63.

63. Гвоздю С.Ю. Зарубіжний досвід активізації інноваційної діяльності на підприємствах / С.Ю. Гвоздю // НУ "Львівська політехніка". – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2011. – С. 130–131.

64. Активізація інноваційної діяльності : організаційно–правове та соціально– економічне забезпечення : монографія / О. І. Амоша, В. П. Антонюк, А. І. Землянкін ; НАН України, Ін–т економіки пром–сті. – Донецьк : ТОВ "Норд Комп'ютер", 2007. – 328 с.

65. Економіка і організація інноваційної діяльності: Підручник / О.І.Волков, М.П.Денисенко, А.П.Гречан та ін; Під ред. проф. О.І.Волкова, проф. М.П.Денисенка. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 960с.

66. Економіка та організація інноваційної діяльності: Підручник (третє видання)/ За заг.ред. проф. Волчкова О.І., проф. Денисенка М.П. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 662 с.

67. Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.

68. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: навчальний посібник / Б.Є. Грабовецький. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.

69. Болтянська Л.О., Андреева Л.О., Лисак О.І. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О. Болтянська, Л.О. Андреева, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ–ПЛЮС, 2015. – 668 с.

70. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку. Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2008. – 397 с.

71. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку підприємств: монографія / за ред. к.е.н., доцента Ю.С. Шипуліної. – Суми: ТОВ «ДД Папірус», 2012. – 458 с.

72. Іванченков, В. С. Інноваційний розвиток підприємств консервної галузі в умовах конкуренції [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / В'ячеслав Сергійович Іванченков ; наук. кер. О. І. Лайко ; Одес. нац. акад. харч. технологій, [Міжнар. ун–т бізнесу і права]. – Одеса : ОНАХТ, 2018. – 30 с.

73. Іванченков В.С. Оглядовий аналіз стану інноваційного розвитку підприємств плодоовочевої консервної промисловості / В. С. Іванченков // Вісник ХНАУ. Збірник наукових праць. Вип. 4. – Харків, ХНАУ. – 2017. – С. 450–460.

74. Ковчуга Л.І. Підхід до активізації інноваційної діяльності промислових підприємств України. Інфраструктура ринку (електрон. журнал). 2019. № 32. С. 121–130. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/32_2019_ukr/20.pdf

75. Мороз О.С. Розробка механізму управління інноваційним розвитком машинобудівних підприємств. Экономика и управление предприятием. 2016. № 1/3(27). С. 57–62.

76. Пальчевич Г.Т. Джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності та механізми їх залучення. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. № 18. Ч. I. С. 23–26.

77. Поліщук О.О. Сутність поняття «інноваційна діяльність» як соціально–економічної категорії. Економічний вісник Донбасу. 2010. № 3(21). С. 169–171.

78. Ковчуга Л.І. Підхід до аналізу інноваційної екосистеми діяльності промислових підприємств України. Бізнес, цифрові інновації та підприємництво: стан, аналіз тенденцій та науково–економічний розвиток: матеріали Міжнар. наук.–практ. конф. (м. Львів, 22 грудня 2018 р.): у 2–х ч. Львів: ЛЕФ, 2018. Ч. 1. С. 82–84.

79. Гумба Х. М. Теоретические основы инновационного развития предприятий строительной отрасли : монография / Х. М. Гумба ; МОН РФ, ФГБОУ ВПО «Моск. гос. строит. ун–т». – М. : МГСУ, 2012. – 200 с.

80. Микитюк П.П. Інноваційний розвиток підприємства / П.П. Микитюк, Ж.Л. Крисько, О.Ф. Овсянюк–Бердадіна, С.М. Скочиляс. – Тернопіль: Принтер Інформ, 2015. – 224 с.

81. Фоміних В. І. Проблеми фінансування інноваційної діяльності підприємств / В. І. Фоміних, Н. І. Махова, О. І. Самохліб // Молодий вчений. – 2017. – № 10. – С. 1089–1092.

82. Левицька С. О. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні / С. О. Левицька, М. Д. Полюхович // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. – 2017. – Вип. 4. – С. 55–58.

83. Кухта П. В. Аналіз стану фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні / П. В. Кухта, Є. В. Антонюк // Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка. – 2015. – Вип. 39. – С. 41–47.

84. Гуляєва Н. М. Системна єдність фінансування і використання фінансових ресурсів в інвестиційному процесі / Н. М. Гуляєва, П. М. Бедрековський // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 7. – С. 32–36.

85. Кирильєва Л. О. Теоретичні аспекти організації обліку поточних фінансових інвестицій на сучасному етапі / Л. О. Кирильєва, Г. О. Корнієнко //

Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2013. – Вип. 2(1). – С. 22–30.

86. Михайленко О. В. Формування та управління портфелем фінансових інвестицій / О. В. Михайленко, В. О. Ременюк // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2018. – № 2. – С. 91–97.

87. Лапко О. О. Проектне фінансування як інноваційний механізм реалізації інвестиційних проектів / О. О. Лапко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. – 2017. – Вип. 4. – С. 165–170.

88. Даниленко А. І. Інвестиційні проекти та їхня роль у розвитку економіки України / А. І. Даниленко // Фінанси України. – 2019. – № 6. – С. 7–22.

89. Тяжкороб І. В. Інноваційно–інвестиційні проекти енергозбереження в системі стратегічних планів розвитку регіону / І. В. Тяжкороб // Фінансово–кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2015. – Вип. 2. – С. 251–259.

90. Микитюк П. П. Основні критерії оцінки ефективності інвестиційно–інноваційних проектів / П. П. Микитюк // Економічний простір. – 2013. – № 71. – С. 125–134.